T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

YAŞAM İÇİN FELSEFE AÇISINDAN NIETZSCHE DÜŞÜNCESİ

Yasemin KINIKLIOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Abdullah Onur AKTAŞ

Çankırı - 2021

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

YAŞAM İÇİN FELSEFE AÇISINDAN NIETZSCHE DÜŞÜNCESİ

Yasemin KINIKLIOĞLU
ORCID: 0000-0002-8177-8425

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Abdullah Onur AKTAŞ

Çankırı – 2021

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ i
TEZ KABUL VE ONAY ii
ÖNSÖZ iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
KISALTMALAR vi

1. GİRİŞ 1

2. NIETZSCHE'NİN HAYATI VE FELSEFESİNE GENEL BAKIŞ VE YAŞAM İÇİN FELSEFE

2.1. Kısaca Nietzsche 4
2.2. Yaşam İçin Felsefe 13

3. NIETZSCHE DÜŞÜNCESİNDE YAŞAM İÇİN FELSEFE

3.1. Nietzsche'nin "Tanrı Öldü" İfadesi 18
3.2. Ahlakın Ahlaksızlığı Sorunsalı 21
3.3. Yabancılaşma Probleminden Kurtulmak Mümkün Mü? 25
3.4. Nietzsche'nin Yaşamın Olumlanmasına Yönelik Kavramları 26
3.4.1. Sürü İnsanına Karşı Üstinsan 26
3.4.2. Güç İstenci 31
3.4.3. Bengi Dönüş 32
3.5. Nietzsche'de Sanat ve Felsefe 35
3.6. Nietzsche'de Duygu 37

4. TÜRKİYE'DE FELSEFE VE NIETZSCHE FELSEFESİ YANSIMALARI

4.1. Türkiye'de Felsefe 39
4.2. Nietzsche Felsefesi Yansımaları 42

5. SONUÇ 46
KAYNAKÇA 48
ÖZGEÇMİŞ 51

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Yaşam İçin Felsefe Açısından Nietzsche Düşüncesi* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

26/07/2021

Yasemin KINIKLIOĞLU

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yasemin KINIKLIOĞLU tarafından hazırlanan *Yaşam İçin Felsefe Açısından Nietzsche Düşüncesi* başlıklı bu çalışma, 26/07/2021 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Felsefe Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Danışman : Doç. Dr. Abdullah Onur AKTAŞ İmza: ……..
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Necdet YILDIZ İmza: ……..
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Murat ÖNER İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun / /2021 tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Nietzsche'nin sonu nihilizme varan süreçte sorumlu tuttuğu yaşamı değersizleştirici unsurları göstermeye çalışacağız. Buna karşılık Nietzsche'nin yaşamı onaylamak adına önerdiği çözüm yollarını inceleyeceğiz.

Bu çalışmanın tüm hazırlanma sürecinde benden desteğini esirgemeyen danışman hocam *Doç. Dr. Abdullah Onur AKTAŞ*'a çok teşekkür ederim. Çalışmamı tamamlarken de olduğu gibi beni hayatım boyunca yalnız bırakmayan aileme sonsuz teşekkür ederim.

26/07/2021

Yasemin KINIKLIOĞLU

ÖZET

Tezin Başlığı: Yaşam İçin Felsefe Açısından Nietzsche Düşüncesi
Tezin Yazarı: Yasemin KINIKLIOĞLU
Danışman: Doç. Dr. Abdullah Onur AKTAŞ
Anabilim Dalı: Felsefe
Tezin Türü: Yüksek Lisans
Kabul Tarihi: 26/07/2021

Yaşam İçin Felsefe Açısından Nietzsche Düşüncesi başlıklı tezimizin konusu, Nietzsche'nin yaşam felsefesidir. Çalışmanın ilk bölümünde kısaca Nietzsche'nin hayatı ve genel olarak yaşam felsefesi ortaya konmuştur. İkinci bölümde Nietzsche'nin yaşam felsefesini oluşturan düşünce sistemi incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise Türkiye'de felsefe ve Nietzsche felsefesinin günümüzdeki yansımaları gösterilmeye çalışılmıştır. Nietzsche'ye göre yaşamın neden değerini ve anlamını kaybetmeye başladığı gösterilmeye çalışılmıştır. Nietzsche'nin yaşamı savunmak adına ileri sürdüğü temel argümanları ortaya koymak ve farklı bakış açılarıyla sorgulamak çalışmanın amacıdır.

Anahtar Kelimeler: Nietzsche, Felsefe, Yaşam

ABSTRACT

Thesis Title: Nietzsche's Thought In Terms Of Philosophy For Life
Author: Yasemin KINIKLIOĞLU
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Abdullah Onur AKTAŞ
Department: Philosophy
Thesis Type: Master's Thesis
Date: 26/07/2021

The subject of our thesis titled as *Nietzsche's Thought In Terms Of Philosophy For Life* is Nietzsche's philosophy of life. In the first part of the study, Nietzsche and his philosophy of life in general are presented. In the second part, the thought system that constitutes Nietzsche's philosophy of life is examined. In the third and final section, philosophy in Turkey and reflections of Nietzsche's philosophy has been tried to show through specific considirations. The reasons why life gradually loses its value and meaning are shown, which Nietzsche sees as a big problem. The aim of this study is to present the basic arguments that Nietzsche put forward in order to defend life and to evaluate them from different perspectives.

Keywords: Nietzsche, Philosophy, Life

KISALTMALAR

A.e. Aynı eser
Çev. Çeviren
s. Sayfa
T.C. Türkiye Cumhuriyeti

1. GİRİŞ

Nietzsche'nin (1844-1900) yaşamı boyunca amacı, insanlara çeşitli sebepler yüzünden yitirmiş oldukları değer ve anlamı yeniden kazandırmak olmuştur. Nietzsche için yaşam en değerli şeydir, her koşulda sonuna kadar savunulmalıdır.

Nietzsche, kendi yaşadığı 19. yüzyılda yaşamın değerinin düştüğünü gözlemlemektedir. Peki ama neden yaşam değerden düşmüştür ve anlamını yitirmiştir? Bu durum karşısında Nietzsche'nin tavrı nasıl olmuştur ve yaşamı savunmak adına neler öne sürmüştür? Nietzsche neredeyse bütün yaşamı boyunca bu sorulara verdiği cevaplarla felsefi düşünce sistemini geliştirmiştir. Bu çalışmamızda da Nietzsche'nin değer ve anlam kaybetme krizinden doğan özgün yaklaşımlarını inceleyeceğiz.

19. yüzyılda insanların değer ve anlam kaybetme krizinin adı nihilizmdi. Nietzsche dönemin Avrupa insanının, bütün yaşamını üzerine kurduğu değerlerin tamamen çöktüğünü düşünmekteydi. Bu değerler üzerine kurulan yaşam çökünce de anlamını yitirmişti. Nietzsche'ye göre krizin arka planında Sokrates'e kadar uzanan, sonu nihilizme varan bir süreç vardı.

Nietzsche'ye göre Hristiyanlık, insanı doğduğu andan itibaren suçlu ilan eder. Bu dünyayı sadece acı çekilip gidilecek bir yermiş gibi gösterir. Hristiyanlık Nietzsche'ye göre, sadece öte dünyayı önemsemek ve ona göre yaşamak olduğu için; bu dünyanın, yaşamın ve dolayısıyla insanın değerini düşürmektedir. Tüm bunlar karşısında Nietzsche, insanın kendi değerini yeniden kazanabilmesini "Tanrı'nın ölmesi" ifadesiyle formüle etmiştir.

Ahlak; sürünün bir arada yaşayabilmesi için kendi ihtiyaçlarından hareketle iyi ya da kötü gibi yargılarla tek doğruyu topluma dayattığı için, Nietzsche'ye göre yaşamı ve insanın işlevselliğini de daraltmaktadır. Nietzsche'ye göre ahlak, sürünün

-ortalama olanın- içgüdüsüdür. Nietzsche böylesi bir ahlak için "köle ahlakı" ifadesini kullanmaktadır ve insan köle ahlakından kurtulursa özgürleşecektir.

Nietzsche'nin "Tanrı"ya dair tartışması aynı zamanda doğrudan onun "üstinsan" kavramına bağlanmaktadır. Bu kavram Nietzsche felsefesini anlamak açısından oldukça önemlidir. Nietzsche'nin üstinsan kavramı onun nihilizme de cevabıdır aynı zamanda. Üstinsan da Nietzsche'nin insana ve yaşama olan inancının ifadesidir. İnsan aşılması gerekendir. Peki kimdir bu üstinsan: Kim olmak istediğine ve nasıl yaşayacağına kendi başına karar verebilen ve bu yolda bedel ödemeye hazır olan insandır. Üstinsan mükemmel biri midir? Hayır. Üstinsan hatalarını, acılarını da toplayıp bütünün içine yerleştirebilen insandır. Bu yüzden insan devinerek, yücelttiği yanılsamalarından kurtularak, kendini sürekli aşmaya çalışarak böylesi bir ideale dönüşür. Bu, üstinsanın her şeyi reddettiği anlamına gelmez. Bu kısımdan baktığımızda Nietzsche için nihilistti demek yanlış olacaktır. Nietzsche nihilizmin insan psikolojisindeki yıkıcı etkisini görüp, teşhis etmiştir ve bunu hastalık olarak tanımlamıştır. Var olan değerleri yıkıp, yeni değerler inşa ederek tedavi edilmesi gerektiğini söylemiştir.

Nietzsche üstinsanın olabilirliğine inanç beslemektedir. Bu inanç aslında onun yaşama duyduğu inançtır. Nietzsche, sürdüğümüz tek ve özgün yaşamımızı sonsuz defa aynı şekilde tekrarlanmasını isteyebilecek kadar her şeyiyle güçlü bir şekilde onaylamamızı istemiştir. Yaşamı ve içindeki coşkuyu her şeyiyle onaylamamızı, yaşamlarımıza sanki kendi oluşturduğumuz sanat eserlerimizmiş gibi davranmamızı istemektedir.

Nietzsche'nin yaşamı olumlama adına "üstinsan" haricinde diğer önemli kavramları da "güç istenci" ve "bengi dönüş"tür. Nietzsche'nin amacı yaşamın getirdiği her şeye evet diyebilmektir. Mutluluk bir amacı gerçekleştirmek için aşılan engeller ise acı da mutluluk için bir fırsattır. Ona göre mutluluk, ancak acıdan kaçarak gerçekleşmez; acının dahi onaylanabilmesi önemlidir.

Nietzsche, yaşamın kendisini bir güç istenci olarak görmektedir. Bu da sürekli bir mücadele, büyüme, kendini aşma ve alt etme gerektirir. Nietzsche felsefeyi, bütün değerlerin yeniden değerlendirilmesinde kılavuz olarak görür. Felsefe; eleştirmenin,

sorgulamanın, yıkıp yeniden inşa etmenin yöntemlerini gösterir. Onun için felsefe yaratıcı bir eylemdir.

2. NIETZSCHE'NİN HAYATI VE FELSEFESİNE GENEL BAKIŞ VE YAŞAM İÇİN FELSEFE

2.1.Kısaca Nietzsche

On dokuzuncu yüzyılın en cesur filozoflarından biri olan Nietzsche, yaşadığı dönemin problemlerini çözmeye çalışan son derece iddialı fikirler ortaya atmıştır. Kendi felsefe sistemini ortaya koymuştur. Nietzsche'ye göre yaşam en değerli şeydir; bunu da her koşulda sonuna dek savunmuştur. Onun felsefesinin temelini yaşam ve insan oluşturmuştur. Nietzsche'nin başlangıç noktası insanın varlığıdır ve insanın olduğu her yerdir. Dolayısıyla Nietzsche için rahatlıkla bir yaşam filozofudur denilebilir.

> Nietzsche'ye göre felsefe, yaratmanın anlamını anlamaya çalışan bir akımdır. Bu akımın kaynağı da amacı da insandır. İnsan evrendedir, evrenin özüdür. Onu konu edinen felsefe de, evrene yönelmeli, onu anlamaya açıklamaya çalışmalıdır.[1]

Nietzsche, yaşadığı dönemde hâkim olan değerlerin insan yaşamını değersizleştirdiğini görmüştür, toplumun bu değerlerinin iyi bir yaşama engel teşkil ettiğini hissetmiştir ve yaşamın olumlanması için harekete geçmiştir. Bu süreçte hiçbir zaman yalnız kalmaktan ve risk almaktan korkmamıştır.

> Nietzsche, kız kardeşine yazdığı bir mektupta, yalnızlaşmanın korkularından kurtulmak için çoğu zaman herhangi bir dostluğu veya ilmi eşitliği tasarlamış olup bununla hayatına birçok hayal kırıklığının ve çelişkinin girdiğini itiraf eder ama birçok mutluluğun da girdiğini ekler.[2]

Friedrich Wilhelm Nietzsche, 15 Ekim 1844 yılında Almanya'nın Saksonya eyaletine bağlı Röcken kasabasında dünyaya gelmiştir. Bu noktada özellikle dikkat çekici olan, Nietzsche gibi Hristiyanlığa gelecekte şiddetle karşı çıkacak olan bir filozofun Protestanlığın merkezinde doğmuş olmasıdır.[3] Ve hatta dindar bir ailede dünyaya gelen Nietzsche'nin babası Carl Ludwing de bir Protestan kilisesinin papazıdır. Annesi Franziska Oehler ise bir papaz ailesinin kızıdır. Üç kardeşten en büyükleri Nietzsche'dir. Nietzsche henüz beş yaşındayken babasını kaybetmiştir; bir yıl sonra

---

[1] Olcay Koçak, *Friedrich Nietzsche*, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2017, s. 80.
[2] Ahmet Üzümcüoğlu, *Nietzsche*, Parola Yayınları, İstanbul 2019, s. 123.
[3] Julian Young, *Nietzsche*, (Çev: Bülent O. Doğan), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020, s. 4.

da erkek kardeşi Joseph'i kaybetmiştir. Nietzsche ve ailesi, Carl Ludwing'in ölümünden sonra 1850 yılında Naumburg'a taşınmışlardır.[4] Böylelikle annesi ve kız kardeşiyle birlikte yaşamaya başlamıştır. Nietzsche, ilkokulu burada okumuştur. 1858 yılında Almanya'nın ünlü eğitim kurumlarından biri olan Pforta Lisesi'nden burs kazanmıştır ve buraya yerleşmiştir.[5] Bu okulda çoğunluklu olarak dini eğitim görmüştür. Aynı zamanda Latince, Yunanca, Fransızca, İbranice dillerini öğrenmek için de dersler almıştır.

Nietzsche üç arkadaşıyla birlikte, 1860 yılında henüz on altı yaşındayken; Germania adında edebiyat sanat cemiyeti kurmaya karar vermiştir.[6] Germania derneğinde şiir, kültür tarihi, felsefe tartışmaları ve konuşmaları düzenlenmekte olup bir taraftan da ozanlarla ilgili çalışmalar sürdürülmektedir. Nietzsche, Byron'un başarılarını dile getiren bir yazısında üstinsan kavramını ilk kez burada kullanmıştır. Küçük yaşlarından itibaren müzikle ilgilenen Nietzsche, bu dönemde müzik ve felsefe bağlantılarını tartışmaya başlamıştır. Nietzsche açısından artık müzik ve dil birbirine kaynaşmaya başlamıştır.[7]

1864 yılında lise diplomasını almıştır ve aynı yıl Bonn Üniversitesi'ne başlamıştır. Hem ilahiyat hem de filoloji fakültesinde öğrenime başlayan Nietzsche'nin, almış olduğu teoloji dersleri sebebiyle Hristiyanlık ile ilgili kuşkuları derinleşmiştir. Hatta bir süre sonra teoloji eğitimini yarıda bırakıp tamamen filoloji üzerine yoğunlaşmıştır. Bu tercih Nietzsche'nin Hristiyanlıktan kopuşunun ilk somut göstergesi olarak düşünülebilir.

Nietzsche, 1865 yılında Leipzig'e gelmesinin ardından Schopenhauer'ın *İsteme ve Tasavvur Olarak Dünya* adlı eserini okumuştur. Bu eser onu derinden sarsmıştır ve düşüncelerinin şekillenmesinde büyük rol oynamıştır.[8]

1867 yılında eğitimine ara vermiştir ve Naumburg'da askeri hizmete başlamıştır. Ancak burada meydana gelen bir kazada yaralanınca askerlikle ilişiği kesilmiştir. Bunun üzerine Leipzig'deki derslerine tekrar dönmüştür. 1868 yılında Wagner ile

[4] *A.e.,* s. 15.
[5] *A.e.,* s. 18.
[6] *A.e.,* s. 38.
[7] *A.e.,* s. 38.
[8] *A.e.,* s. 119.

tanışmıştır. Onunla kendi düşünceleri arasında benzerlikler olduğunu fark etmiştir. Ancak daha sonra Wagner ile arası açılacaktır. Nietzsche 1869 yılında, henüz doktora eğitimini dahi tamamlamamışken hocası Ritschl onu Basel Üniversitesi'nde Klasik Filoloji Bölümü'ne tavsiye etmiştir ve böylelikle genç yaşta öğretim üyesi olmuştur.[9]

1870 yılında Fransa ve Almanya savaşı üzerine, bu savaşta asker olarak görev almak isteyen Nietzsche, üniversiteden de izin almıştır fakat ileri düzeyde miyop olduğu için bu talebi reddedilmiştir.[10] Ancak gönüllü sıhhiye eri olarak cepheye gelmesinde bir sakınca görülmemiştir. İki ay kadar kaldıktan sonra difteri ve dizanteriye yakalanarak rahatsızlanıp Basel'e dönmek zorunda kalmıştır. Savaştan sonra üniversitedeki görevine tekrar dönse de bir daha eski sağlığına kavuşamamıştır. Yaşamış olduğu baş ağrıları onu günlerce yatağa mahkûm etmiştir. Hatta sesi kısıldığı için konuşmakta da güçlük çekmiştir. Bu dönemde karşılaştığı bir diğer problem ise görme bozukluğudur. Bu durum Nietzsche'nin kitap okuma alışkanlığını da olumsuz yönde etkilemiştir. Bununla beraber dersleri de artık eskisi kadar ilgi görmemeye başlamıştır. Bütün bunlar sebebiyle Nietzsche, bozuk olan sağlık sorunlarıyla mücadele ederken Basel'deki kürsüsünden istifa etmek zorunda kalmıştır. Nietzsche için iyi bir sağlık, iyi bir yaşamın merkezi olmuştur. Ancak sık sık hastalanmıştır.

Nietzsche üniversitedeki istifasının ardından, hastalığına iyi geleceği düşüncesiyle seyahat etmeye başlamıştır. Bunun üzerine, sağlık durumuna iyi geleceği düşüncesiyle belirli mevsimlerde İtalya, Fransa, İsviçre'ye seyahat etmiştir. Nietzsche yaşarken bir filozof olarak çok da dikkat çekmemiştir. Ancak onun gelecek nesiller tarafından okunacağına güveni tamdır. Ve Nietzsche'nin geliştirdiği düşünce tarzı için kendine has ve şiirsel diyebiliriz.

1889 yılında, Bizet'nin Carmen eserinin performanslarını dinlemek için sıklıkla operaya gitmiştir. O sırada Torino'daki Carlo Alberto Meydanı'nda faytoncu tarafından bir atın acımasızca kırbaçlandığını görmüştür ve ağlayarak atın boynuna sarılmıştır. Ağır üzüntü duyan Nietzsche, fenalaşarak yere yığılmıştır. Bilinci kapanan Nietzsche'den, bir süre Basel'deki ruh ve sinir hastalıkları enstitüsüne yatırılmasına rağmen iyileşmesine yönelik hiçbir sonuç alınamamıştır ve Nietzsche akıl sağlığını

[9] Julian Young, *Nietzsche*, s. 145-150.
[10] *A.e.,* s. 109.

kaybetmiştir. Bunun üzerine ablasının yanında yaşamak üzere tekrar Almanya'ya gitmek zorunda kalmıştır. Annesi ölünce kız kardeşi Elisabeth onu yanına almıştır ve ölümüne kadar ona bakmıştır. Bu süreçte Elisabeth'in, Nietzsche'nin eserleri üzerinde birtakım değişiklikler yapmış olduğu düşünülmektedir.[11]

Nietzsche on yıl boyunca kimseyle konuşmamıştır ve 25 Ağustos 1900 yılında, Weimar'da hayatını kaybetmiştir.

Nietzsche'nin eserlerini inceleyecek olursak bunları 3 bölümde inceleyebiliriz. Nietzsche'nin ilk dönemi ağırlıklı olarak Schopenhauer ve Wagner etkisinde olduğu bir dönemdir. Bu döneme ait eserleri; 1872 basımlı ilk yayımlanmış eseri *Müziğin Ruhundan Tragedya'nın Doğuşu*'dur. *Tragedyanın Doğuşu* önsözünde eser Wagner'e ithaf edilir. Ancak Nietzsche zamanla Wagner'den, hayatı reddedip aleyhine konuştuğu için uzaklaşacaktır. Hayat trajik olabilir fakat Nietzsche'ye göre tam da bu yüzden daha çok sevmek gerekir. 1872; *Yunanlıların Trajik Çağında Felsefe* adlı eserini de bu dönemde tamamlamıştır ancak daha sonra yayımlanmıştır. 1873; *David Strauss, İtirafçı ve Yazar*, 1874; *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası*, 1874; *Eğitimci Olarak Schopenhauer*, 1876; *Richard Wagner Bayreuth'ta*.

Nietzsche'nin ikinci dönemi, 1876-1882 yılları arasındaki dönemdir. Wagner ile olan tartışması ve aralarının açılması bu döneme geçişindeki en büyük sebeplerden biridir. Bu dönemde ele aldığı eserler ise: 1878; *İnsanca Pek İnsanca*, 1879; *Karışık Kanılar ve Özdeyişler*, 1880; *Gezgin ve Gölgesi*, 1881; *Tan Kızıllığı*, 1882; *Şen Bilim*.

Nietzsche'nin son dönemi, *İşte Böyle Buyurdu Zerdüşt* adlı eseriyle başlar. Bu eseri 1885 yılında tamamlamıştır. 1886; *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, 1887; *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*, 1888; *Deccal* ancak 1894'te yayımlanmıştır. 1888; *Wagner Olayı*, 1888 yılında bitmiş olmasına rağmen *Ecce Homo* vefatının ardından 1908'de yayımlanmıştır. 1888; *Dionysos Dithyrambosları*, 1889; *Nietzsche Wagner'e Karşı*, 1889; *Putların Alacakaranlığı*. 1884 yılından itibaren kaleme aldığı ve ismini *Güç İstenci* koymayı planladığı eserini tamamlayamadan akıl sağlığını yitirmiştir, vefatının ardından yayımlanmıştır.[12]

[11] *A.e.,* s. 832-836.
[12] Nietzsche felsefesinin bölümlendirmesine dair A. O. Aktaş, *Nietzsche ve Dil*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017, s. xiii.

Nietzsche'nin karakterine genel anlamda tekrar bakacak olursak; çocukluğundan itibaren son derece duyarlı, iradesine hâkim, kendi kişiliğine ve başkasının kişiliğine saygılı birisi olduğunu görmekteyiz. İnzivayı çok sevmektedir. Dostlarına da her zaman büyük önem vermiştir. Nietzsche'ye göre ancak özgür bir insan, özgür bir insanla dost olabilirdi. İki insan birbirine ihtiyaç duymaksızın da yaşayabiliyorsa, bir araya geldiklerinde dostluk olabilirdi. Ona göre eğer kendimizi aşmamızı sağlayacaksa sert bir dost, iyi bir dost olabilir. Dostun savaşı iyi olmak içindir ancak düşmanımız bizi yıkmak için çaba gösterir. Bu konuda örneğin şöyle demektedir:

> Sadece nefret edilesi düşmanlarınız olmalı, aşağılanası düşmanlarınız olmamalı. Gurur duymalısınız düşmanlarınızla: çünkü düşmanlarınızın başarıları sizin de başarılarınızdır.[13]

Yalancılık ve basitlik Nietzsche'nin asla tahammül edemediği şeylerin başında gelmektedir. Ona göre galibiyetten ziyade sonuç yenilgi de olsa mücadele etmek çok önemlidir. Dostlukla ilgili fikirlerine paralel olarak –her ne kadar kendi hayatında karşı cinsle ilişkilerinde sıkıntılar yaşamış olsa da- evliliğin de iyi olabileceği ihtimaline de inanmıştır: "En iyi arkadaş olan, muhtemelen en iyi eşe sahip olacaktır, çünkü iyi evlilik arkadaşlık yeteneğine dayanır."[14]

Nietzsche'nin küçük yaşlardan itibaren kafasını kurcalayan şeylere ya da yaşadığı olaylara dair yazı yazma alışkanlığı vardı. Özellikle de kötülük olgusunun daha ortaokul zamanlarındayken kafasını kurcalamaya başladığını görüyoruz. Sayısız acı ve çatışmanın iyi bir Tanrı'ya nasıl mal edilebilir olduğunu düşünmüştür. Çocuk yaşında başlayan tüm bu sorgulamalar Nietzsche'nin bilincinde ilerleyen yıllarda daha da gelişecekti.[15]

Nietzsche için insan yaşamının barındırdığı ızdırap, felsefi bir konu haline gelmiştir. Izdıraba karşı çeşitli dini ya da felsefî tutumları değerlendirmiştir. Buna dair de şunları söylemektedir:

---

[13] Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, (Çev: Mustafa Tüzel), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016, s. 42.

[14] Friedrich Nietzsche, *İnsanca, Pek İnsanca-1*, (Çev: Mustafa Tüzel), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018, s. 235.

[15] Julian Young, *Nietzsche*, s. 29-36.

> Acı çekmek, her zaman kötüye giden bir hayatın işareti değildir. İyi yaşanmış bir hayat fazlaca sıkıntı barındırıyorsa, belki de onu yaşamak için cesur ve güçlü olmaya ihtiyacımız vardır.[16]

> Hıristiyanlık, başından beri, özünde ve temelinde, yaşamın yaşamdan duyduğu tiksinti ve bıkkınlıktı; bir "başka" ya da "daha iyi" yaşama duyulan inanç altında yalnızca örtüyor, yalnızca gizliyor, yalnızca süslüyordu kendini. "Dünya"dan nefret etme, duygulanımları lanetleme, güzellikten ve tensellikten duyulan korku, bu dünyaya daha iyi kara çalmak için uydurulmuş bir öbür dünya, aslında hiçliğe, sona, kalıbı dinlendirmeye yönelik […] [17]

Nietzsche yaşamış olduğu on dokuzuncu yüzyılda, yaşamın değerden düşmesini ve anlamını kaybetmesini, ardından da nihilizme sebep olacağı düşüncesini büyük bir sorun olarak görmüştür; bu durumu aşabilmenin çarelerini aramıştır. Yaşadığı dönemde Alman kültürünün o halinden her yönüyle oldukça rahatsızlık duymuştur. Nietzsche, yaşamı değersizleştirdiğini düşündüğü için Hristiyanlığa karşı tavır almıştır:

> Hıristiyanlık süslenip, ona elbise giydirilmemelidir. O yüksek insan tipine karşı savaş açtı. Bu tipin tüm içgüdülerini yasakladı. Şeytanı, şeytan olanı bu içgüdülerden damıttı. Güçlü insan ayıplandı ve toplum dışına itildi. Hıristiyanlık, zayıf, adi, kötü yapılı olan her şeyin yanında oldu ve güçlü bir yaşamın aksini sağlayacak içgüdüleri idealleştirdi. Hıristiyanlık dünyayı çirkin ve kötü görmeye karar verince, dünya da kötü ve çirkin oldu.[18]

Nietzsche Hristiyanlığa, insanı hayattan ayırdığını düşündüğü için ve her türlü değerden yoksun bıraktığı için düşmandır. Ancak Nietzsche, Hristiyanlık dışında da yaşamı değersizleştirici unsurlara itiraz etmektedir. Peki bunlar nelerdir? Nietzsche yaşamın değerini düşüren her şeye düşman olmuştur. Nietzsche'ye göre on dokuzuncu yüzyılda insanın yaşadığı değer ve anlam kaybetme krizi nihilizmdir. Nietzsche, nihilizmi reddeder ancak bütün değerlerin yeniden değerlendirilmesi açısından da bir fırsat olarak görür: "Evrende peşinden koşulacak hiçbir amaç ve değerin olmadığını ileri süren düşünce ahlaki nihilizmdir."[19] Bu çerçevede insanın onurunu ve değerini yeniden kazanabilmesi için Tanrının artık ölmesi gerekmektedir. Yani Nietzsche'ye

---

[16] John Armstrong, *Nietzsche'den Hayat Dersleri*, (Çev: Azade Aslan), Sel Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 51.

[17] Friedrich Nietzsche, *Tragedyanın Doğuşu*, (Çev: Mustafa Tüzel), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018, s. 8-9.

[18] Friedrich Nietzsche, *Aforizmalar*, (Çev: Orhan Düz), İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 158.

[19] Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul 2014, s. 320.

göre bu zorunlu bir sonuçtur ve bu ölüm bizzat insan eliyle gerçekleştirilmiştir.[20] Bu durumda J. Armstrong'un da belirttiği üzere böylesi her şeyi ve her insan davranışını belirleyen bir Tanrı kavramı ortadan kalktığında sorulması gereken buna eş bir bakışı ya da inançlar dizisini tekrar nasıl inşa edeceğimizdir.[21]

Bu değer kaybetme durumunun başlangıç noktası Nietzsche'ye göre Sokrates'tir. Çünkü Sokrates, yaşamı bir hastalık olarak görmüştür ve Nietzsche'ye göre gerçekçi bir yaşam sürmemiştir. İnsanı içgüdülerinden utanan bir akıl ve ahlak varlığına indirgemiştir.

> Yaşam konusunda özdeş yargıyı ileri sürmüş aydınlar, tüm çağlar boyunca: Bir işe yaramaz… Hep ve her yerde özdeş yankı duyulmuş onların ağızlarından –bir yankı kuşkulu, acı dolu, yaşamdan bıkkınlık, yaşama karşı karşıtlık dolu. Sokrates bile ölürken şöyle söylemiş: "Yaşamak –uzun uzadıya hasta olmak demek; bir horoz borcum var kurtarıcı Asklepios'a."* Sokrates'e bile gına gelmiş.[22]

Bu alıntıda geçen Asklepios, Antik Yunan'da sağlık tanrısı olarak görülmekteydi; Nietzsche ise Sokrates'in ölmeden önce bu tanrıya horoz borcunun olduğunu söylemesini onun hayatı bir hastalık olarak gördüğüne bir işaret olarak yorumlamaktadır. Nietzsche, yaşamı ahlak açısından değerlendirmeye çalışmamakta, bilakis ahlakı yaşam açısından değerlendirmektedir.[23] Nietzsche'ye göre ahlak dahi yaşamı daraltan unsurlar arasında görülebilir. Çünkü sürü insanının birtakım "tek doğru" olarak kabul ettiği yargıları topluma dayatması anlamındaki ahlak "köle ahlakıdır." Ona göre böylesi bir ahlak sürünün ve ortalamanın içgüdüsüdür; iyi, kötü gibi genel yargılarla yaşam karşıtı olduğu için de zararlıdır. Evrensel doğru, iyi, güzel yoktur; hatta Nietzsche böylesi bir ahlakı uzun soluklu bir sahtekârlık olarak değerlendirmektedir.[24] Çilecilik de, Nietzsche'ye göre nihilizme yol açan bir diğer unsurdur: "Çileci, erdemi zorunluluk haline getirir."[25] Bu tutuma göre bu dünyanın hiçbir önemi yoktur, her şey öbür dünya içindir. Bu dünya sanki çile çekilecek bir yermiş gibi gösterildiği için, yaşamdan zevk almayı kısıtlar ve haliyle değerden

[20] Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, s. 7.
[21] John Armstrong, *Nietzsche'den Hayat Dersleri*, s. 121.
[22] Friedrich Nietzsche, *Putların Alacakaranlığı*, (Çev: İsmet Zeki Eyuboğlu), Say Yayınları, İstanbul 2014, s. 21.
[23] Friedrich Nietzsche, *Tragedyanın Doğuşu*, s. 7.
[24] Friedrich Nietzsche, *Aforizmalar*, s. 178.
[25] *A.e.,* s. 122.

düşürür. Nietzsche için ise önemli olan yaşamdır, bu dünyadır. Hayatı oyun, neşe, dans olarak görebilmektedir. Bir benzetme yapmak gerekirse Nietzsche'ye göre, sürüler halinde uygun-adım dümdüz yürümek yerine kişi içinden geldiği gibi ve kendine has bir şekilde dans edebilir. Nietzsche'de hayatın onaylanmasına işaret eden dans metaforuna sıkça rastlamak da mümkündür; en bilinenlerinden birisi de şöyledir: "İnanacak olsaydım dans etmesini bilen bir tanrıya inanırdım."[26] Nietzsche, bu dünyayı olduğu haliyle sevebileceğimizi, yeri geldiğinde acılarımıza bile gülebileceğimizi söylemiştir: "Öfkeyle değil, gülmeyle öldürür insan."[27]

İlerleyen bölümlerde Nietzsche'nin yaşam felsefesini "Tanrının ölümü", "ahlak" gibi alt başlıklar altında daha detaylı irdelemeye çalışacağız. Nietzsche, yaşamın temel ilkesinin sürekli kendini aşma, alt etme olduğuna inanır. Yaşamımızı öyle bir sürdürmeliyiz ki, o tek ve özgün yaşamımızı her şeyiyle güçlü bir şekilde onaylamalıyız. Öyle bir şekilde yaşamalıyız ki onu tekrar tekrar isteyebilmeliyiz. Acılar da bizim sevinçler de bizim, her biri kendi eşsiz yaşamımızın birer parçasıdır.

Yaşamın amacı tüm bütünlüğüyle kendisidir. Amacımız kendimizi geliştirmek için savaşmamızdır. Nietzsche'ye göre, her gün risk almalıyız. Tehlikeli yaşayıp, zor olanı seçmeliyiz. Her gün bir meydan okumayla yüzleşmeliyiz, olduğumuz yerde kalmamalıyız, değişmeliyiz, dönüşmeliyiz. Hakikat sabit ve değişmez olan değildir, sürekli değişir, dönüşür. Hayat sürekli akış içindedir. Hep daha iyisine dönüşmemiz gerekmektedir. Kendimizi aşma arzusu bizi mutluluğa götürür. İnsan eksikli, tamamlanmamış bir varlıktır. Nietzsche insanı aşılması gereken bir varlık olarak düşünmüştür. Her zaman sürünün seçtiği kolay yolu değil de onu kendi olmaya götüren, az seçilen yolu önermiştir. Nietzsche insanlardan hep aramalarını ve her geçen gün daha fazlasına ulaşmalarını istemiştir. Sonsuzluğu sevip, sürekli merak etmiştir. Hiçbir zaman çabalama bitmemelidir ve hiçbir zaman "oldum" demememiz gerekmektedir.

Nietzsche felsefesi insanı harekete, kendini aşmaya, olduğundan daha üstün hale gelmeye davet eder. J. Armstrong da bu konuda şöyle demiştir: "Nietzsche, başkalarının ne düşündüğünü gerçekten umursamayan ve özünde her kimse, o olmaya

[26] Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, s. 35.
[27] *A.e.,* s. 35.

bakan bir tür içsel aristokratı uyandırmak ister."[28] Nietzsche'nin hedefi insanüstü insandır; üstinsana inanır. Güç istenci, yaşamı değerli kılmada Nietzsche'nin kullandığı en büyük anlatılardan biridir. Nietzsche'deki "isteme" Schopenhauer'daki gibi var olmayı istemek değil, gücü istemektir. Güç istenci, nihilizmin aşılabileceğine dair inancının bir ifadesidir. Güç istenci yaşamın olumlanmasıdır. Kendini aşmak ve kesintisiz mücadele içerir: "Hayat; kendisini alt edenindir."[29]

Bengi dönüş de yine Nietzsche'nin yaşamı tüm yönleriyle kabul etmek için kullandığı bir diğer olumlamasıdır. Yaşamı bir bütün olarak ele alır ve tek bir anı bile çıkarılmadan onaylanır. Nietzsche, bu hayatın amacıymış, nihai bir tamamlanmaymış gibi görülen mutluluğu küçümser. Yaşamın asıl amacı gibi düşünülen böylesi bir mutluluk ancak sürü mutluluğudur. Yaşamımız bol miktarda acı ve ızdırabı da barındırmaktadır ve bu dahi onaylanabilir.

Nietzsche felsefeyi, bütün değerlerin yeniden değerlendirilmesinde kılavuz olarak görmektedir. En büyük olumlama unsuru felsefedir. Çünkü felsefe bize sorgulamanın, eleştirmenin, yıkıp yeniden kurmanın yöntemlerini gösterir. Sanat gibi, felsefe de yaratıcı bir eylemdir. Bu konuda Metin Coşar'ın ifadesiyle felsefenin amacı, "insanları verilmiş normlara uyumlu kılmak yahut onları teselli etmek değildir."[30] Nietzsche'ye göre insan, muhakkak aşılmalıdır, alt edilmelidir: İnsan, üstinsana giden yolda bir araçtır. Üstinsan hem sanat hem felsefe yapar. Nietzsche'nin üstinsanı aslında yaşamımızı onaylayabilmemiz adına bir umuttur. Üstinsan Nietzsche'nin hayal ettiği dünyanın en temel unsurudur. Nietzsche'nin de temel derdi zaten bize nasıl yaşamamız gerektiğini söylemek değildir; onun bu konudaki ilgisi genelle, toplulukla, sürüyle değildir. Onun konuştuğu kesim azdır, istisna kişilerdir. Herkesin kendisini anlamasını beklemez. Nietzsche herkes için doğru olan genellemelere de inanmaz. Ona göre bu ancak devletin, dinin, ahlakın işidir. Yani aslında başkalarının bize gösterebileceği bir yol yoktur. Herkesin hayatı özgündür ve herkes belki de kendi yaşamı, kendi doğruları, kendi ahlakı için mücadele etmelidir. Nietzsche kendi doğrularımızı bulup, kendi eşsiz yaşamımızı oluşturmamızı ister. Nietzsche'nin temel düşüncesi yaşamımızı tümüyle sevip, onaylamamızdır.

[28] John Armstrong, *Nietzsche'den Hayat Dersleri*, s. 99.
[29] Friedrich Nietzsche, *Aforizmalar*, s. 146.
[30] Metin Coşar, *Nietzsche Kavramada Yeni Bir Yol*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2009, s. 5.

2.2.Yaşam İçin Felsefe

Felsefenin tam anlamıyla bir tanımını yapmak oldukça zordur. Şu an felsefe konuşabiliyorsak bu Yunanların *φιλοσοφία* (*philosophia*) kavramı etrafında geliştirdikleri düşünceler sisteminden ve bunun günümüze kadar aktarılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Felsefenin geçmişten günümüze gelişen tarihi bir öyküsü vardır. Felsefede düşünceler ve yaşam arasında sıkı bağlar vardır; diğer bir deyişle teori ve pratik yan yanadır. Herkesin yaşama dair sahip olduğu düşünceler farklıdır; fakat felsefe hayatımızı anlamlandırmak, kendimizi anlamak, yaşam kalitemizi artırmak için çok önemli bir yere sahiptir. Felsefe, bizi sınırlayan kalıpları kırmamızı, olayları farklı yönleriyle ve belirli bir mesafeden ele alabilmemizi sağlar. Başkalarının aklıyla değil de kendi aklımızla, kendi yaşam felsefemizi oluşturup, bir bakıma kendimizin filozofu olabiliriz; doğumumuz ile ölümümüz arasındaki özgün yaşamımıza, kendi anlamlarımızı yükleyebiliriz. Bu noktada Nietzsche'nin düşüncesinde alışılmışın dışına çıkıp, sürüden ayrılmanın vurgulandığını görmekteyiz; ki ona göre ancak bu şekilde kişi kendisi olabilir.

***

Felsefe Yunanca *φιλέω* (phileo - sevmek, peşinden koşmak, aramak) ve *σοφία* (sophia - bilgelik, hikmet) sözcüklerinden türetilmiştir, "bilgelik sevgisi" anlamına gelmektedir. Filozof ise "bilgiyi seven" anlamına gelmektedir. Dolayısıyla etimolojik olarak da değerlendirildiğinde felsefeyi, teorikten çok pratik -yani yaşam için- bir etkinlik olarak görebiliriz.

İnsanlar felsefe yaparken hangi zihinsel ve varoluşsal durumlar içindedir? İnsanların içinde bulunduğu durumlar farklılık gösterdiği için, hayata bakış açıları da farklıdır. Birkaç cümle ile ifade edilmesi mümkün olmayan yaşam felsefemiz tüm hayatımızı kapsar ve yaşamımız boyunca devam eder. Her gün yenilenen düşüncelerimizle birlikte bizlerin yaşamlarımızın da değişip, dönüşebilmesi muhtemeldir. Tüm yaşanmışlıklarımız karşısında olaylara bakışımız, karşılaştığımız sorunlara çözüm getirme tarzımız, kendimize koyduğumuz kurallar, hedeflerimiz, hayallerimiz, ideallerimiz ve bunlara ulaşmak için "yapılmalı" dediklerimiz hayata dair düşüncelerimizi oluşturur. Bunlar hayatımızı belirli kalıplara sokmadan, kendi

penceremizden bakıp yüklediğimiz anlamlardır. Tabii bu durumda Nietzsche'ye göre denilebilir ki hiç risk almayan, hata yapmayan yaşamış sayılmaz. Yaşamak, tecrübe edebilmek demektir. Dolayısıyla hiç seyahat etmeyen, okumayan, müzik dinlemeyen, dans etmeyen, alışkanlıklarının esiri olanlar, her gün aynı yolu yürüyenler, değişime gelişime açık olmayanlar, bir kere bile alınan tavsiye dışına çıkıp kendi doğrularının peşinden gitmeyenler, başkalarının oluşturduğu kalıplara göre hayatlarını sürdürenler, yaşamış sayılmazlar.

Felsefe, Ahmet Cevizci'nin hazırladığı sözlükte "Bir bütün olarak varlığın doğası, bilgi ve hayatın yaşanma tarzıyla ilgili, özü itibariyle akla dayanan, önemli ölçüde sistematik ve eleştirel düşünüş"[31] olarak tanımlanmaktadır. Felsefeye bakış açımızda uzun zamandır eksik kalan "yaşam için felsefe" fikrini bizlere tekrar hatırlatan günümüzün en önemli düşünürlerinden Pierre Hadot felsefe etkinliği için şunları söylemektedir: "Felsefe her şeyden önce felsefi söyleme sıkı sıkıya bağlı bir yaşam biçimidir."[32]; "İlkçağ felsefesine göre, felsefe hem söylem hem de yaşam biçimidir, bu ayrılmaz ikili bilgeliğe ulaşmaya çalışır ama ona asla erişemez."[33] Felsefi söylem, yaşam tarzının bir parçasıdır. Felsefe, hayatı ve hayata dair olan her şeyi sorgular, eleştirir. Görünenle yetinmeyip, görünenin arkasındaki asıl hakikati arar. İnsan yaşamını, anlamını, sonunun ne olacağını merak eder ve sorgular. Hayatımız boyunca ulaşmak istediğimiz amaçlarımız vardır. Nietzsche de bu noktada, kendi içinde hiç sorgulama bulunmayan, sürü insanı olarak nitelediği, içine doğmuş olduğu öğretilere olduğu gibi inanan, her zaman için başkalarının yolundan giden, -uzun sözün kısası- kendi değerlerini yaratmayan insanları eleştirmektedir.

Her insanın farklı görüşleri farklı düşünce tarzı vardır. Bazı insanların düşünceleri bize yakın gelir, bazılarına şiddetle karşı çıkarız. Antikçağda da her okulun kendine özgü yaşam tarzı ve kendilerine özgü yaşam felsefeleri vardı. Stoacılar yaşamın değerini anlamak için, ölümün çok yakın olduğunu düşünmek gerektiğini söylediler. Her günü sanki son günümüz gibi yaşamak: her anımızın farkında olup, değerini bilerek yaşamak. Pierre Hadot bu konuda; Seneca'ya göre, Epikuros'un ölüm anlayışının Stoacılarda da olduğu gibi ölüme hazırlanmak için değil de içinde bulunduğumuz anın

[31] Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, s. 176.
[32] Pierre Hadot, *İlkçağ Felsefesi Nedir*, (Çev: Muna Cedden), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2017, s. 13.
[33] *A.e.,* s. 14.

değerini bilmek için önemli olduğunu ifade etmektedir.[34] Eğer durmadan geleceği veya geçmişi düşünürsek şu anımızı kaçırmış oluruz ve kaçan an bir daha gelmeyecek, geri dönüşü olmayacaktır. Çünkü giden zamanı tekrar getiremeyiz, gerçeklik yaşadığımız andadır.

> […] geçmiş ancak ara sıra çıkartılır gün ışığına unutulmuşluğun içinden. Sonra da geçmiş "bir zamanlar" sözcüğünün, kavganın, acının ve bıkkınlığın, insana yaşamın aslında ne - asla sonu ermeyen bir hikaye-i hal – olduğunu öğretmek için yaklaştıkları parolanın anlamını öğrenir. Nihayetinde ölüm özlenen unutuşu getirir ama bu sırada bir yandan da şimdiki zamanı ve yaşamı vurgular ve yaşamın yalnızca kesintisiz bir olmuşluk olduğu, varlığını kendini olumsuzlayarak ve tüketerek, kendisiyle çelişerek sürdürebilen bir şey olduğu bilgisine vurur damgasını.[35]

Yaşamak istediklerimizi ertelemekten vazgeçtiğimizde, mutluluğa daha çok yaklaşabiliriz. Sadece mutlu olmak için değil, kaybetme ihtimalimiz olsa bile yaşama bağlanıyoruz. Hep kazanarak değil, kaybederek de umut kazanırız, tecrübe ediniriz, cesaretleniriz. Yaşamımızda karanlık da var ışık da, acı da var mutluluk da. Elde edilen başarıda kendi emeklerimiz yoksa keyif alamayız. Başkalarının düşünceleriyle yaşamımızı inşa edersek, onların hayatını yaşamış oluruz, kendi hayatımızı değil.

Kiniklerin yaşam stilini düşündüğümüzde hemen fıçı içinde yaşayan Diyojen'in (Diogenes) hikâyesi gelir aklımıza. Kinikler, alışılagelmiş kalıpları yıkan bir yaşamı tercih etmişlerdir. Onların yaşam tarzı medeni olmayan, doğal yaşama geri dönüş olarak düşünülebilir. Nietzsche'nin bahsettiği farklı yaşamanın, sürünün peşinden gitmemenin, kalıpları yıkarak yaşamanın tam olarak bu olduğunu düşünmek çok da doğru olmaz: Çünkü Nietzsche'ye göre sabit kalarak yaşamı karşılayamayız. Sadece durup bekleyerek değişimi yakalayamayız ve sorgulayamayız. Nietzsche felsefesinin ana kavramı da "yaşam"dır; tıpkı yaşam gibi insan da sürekli gelişme ve değişme halinde olmalıdır.

Yaşam, Nietzsche'ye göre somut bir olaydır. Ancak somut olması yaşama olaylarını hiçbir zaman yalınlaştırmaz, sıradanlaştırmaz ve daraltmaz. Tam tersine somut yaşam, Nietzsche'ye göre başı ve sonu olmayan, karmaşık, uçsuz bucaksız olayların tümüdür;

---

[34] Pierre Hadot, *Yaşam İçin Felsefe*, (Çev: Kağan Kahveci), Pinhan Yayınları, İstanbul 2011, s. 154.
[35] Friedrich Nietzsche, *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası*, (Çev: Mustafa Tüzel), İthaki Yayınları, İstanbul 2006, s. 12.

değişiklikler kervanıdır. Yaşama, çerçevesi çizilmiş bir yapı gözüyle bakmak tamamen yanlış bir yaklaşımdır. Yaşam her zaman oluşum halindedir. Yavaş yavaş oluşur ve hiçbir zaman tam anlamıyla bitmiş sayılmaz ve bireysel yaşam ölene kadar devam eden bir süreçtir. İnişleri çıkışları, yükselme ve düşüşleri, acıları sevinçleri olan bir gelişmedir. Yaşamanın kendisi ise Nietzsche için güç istencidir. Güç istenci, hiçbir yaşamdan ayrılamaz ve yaşamayla birlikte sürüp gider. Nietzsche'nin yaşama felsefesi bir yaşantı felsefesidir. Kendi yaşadığı çağın havasını değerlendirmesinden, kendi yakın çevresinde olup bitenlerden beslenir. Yaşamlar çağlar boyunca farklılıklar gösterir. Nietzsche'nin amacı bizlere nasıl yaşamamız gerektiğini anlatmak değildir, böyle bir tavır zaten onun felsefesine tamamıyla ters düşer. Onun amacı, herkesin kendi özgün yaşamını bulmasıdır.

Nietzsche için özgün yaşam, yaratıcılıkla birlikte gelir ki bunda da acı ve yalnızlık mümkündür. Bu konuda Nietzsche şöyle demektedir: "Yaratıcılık ve keşif acıda ve yalnızlıkta saklıdır."[36] Dolayısıyla Nietzsche açısından insan yalnız kalmaktan korkmamalıdır. Ölümümüze kadar acılardan korkarak yaşayamayız. Önemli olan çok ve hep mutlu yaşamak değildir. Acıları da üzüntüleri de olgunlukla karşılayabilmeliyiz. Çünkü bunlar da, sevinç ve mutluluklarımız gibi hayatımızın birer parçasıdır. Aslında insan acılarına göstermiş olduğu tavırla diğer insanlardan ayrılır. Herkesin acısı da tepkisi de farklıdır. Bu tutumlar her birimizin hayata bakış açısıdır.

İnsanların çoğu, kendilerine doğumundan itibaren yüklenilen hazır bilgilere inanırlar. Küçüklükten itibaren belirli kalıplara sokulmuş insanlar ilerleyen yaşlarında, okuyup araştırıp bu kalıplardan sıyrılmaya çalışırken, tepkilere maruz kalabilir. Aslında bu tepkilerle başa çıkmayı göze almış ve hayatın anlamını sorgulamaya başlamış bir insan, kendi yaşam felsefesini oluşturmaya da adım atmış insandır. Hayatımızı gerçekten anlamlı kılan öylesine anlar vardır ki; dünyayı gezip görme arzusu, keşif hayali, çocuklara duyulan sevgi, bir kedinin başını okşamak, aşk… ve daha fazlasını tatmadan ölmek istemeyiz. Buradan çıkaracağımız sonuç Nietzsche düşüncesine göre

[36]Friedrich Nietzsche, *Aforizmalar*, s. 36.

yaşamak: sabit kalmak ya da bomboş yürümektense; bakıp, görüp, duyup, hissedip, gerektiğinde acı da çekip, severek yürümek ve keşfetmektir.

3. NIETZSCHE DÜŞÜNCESİNDE YAŞAM İÇİN FELSEFE

3.1. Nietzsche'nin "Tanrı Öldü" İfadesi

Nietzsche "Tanrı öldü!" diyerek tam olarak ne demek istemiştir? Bu söz bize ne ifade etmektedir? "Tanrı öldü" ifadesini duyduğumuzda aklımıza hemen Nietzsche gelir. Ancak bu ifade çoğu zaman yanlış yorumlanmıştır. En yaygın yanlış anlaşılma ise Nietzsche'nin çok katı bir ateist olduğu düşüncesidir. Ateizm, tüm tanrı ve ruhsal varlıklara olan metafizik inançları reddeden bir felsefi düşünce akımıdır.[37] Yani Nietzsche'nin bu sözüyle genel olarak kastettiği ateizm değildir. Tanrı'nın ölümünün en meşhur ifadesi ilk kez *Şen Bilim* eserinde karşımıza çıkar. *Böyle Söyledi Zerdüşt* eserinde ise söz yaygınlaşır: "Olacak iş mi bu? Bu yaşlı ermiş, ormanında henüz duymamış tanrının öldüğünü."[38]

Nietzsche'ye göre insan, aşılması gereken bir varlıktır. Tanrı'nın ölümü, üstinsana ulaşmak için bir fırsattır. Peki üstinsana ulaşmak için Tanrı'nın ölmesi gerekli miydi? Nietzsche'nin çoğu eseri, Hristiyanlık yergisi üzerinedir. "Tanrı öldü" ifadesindeki Tanrı'yı bizzat Hristiyan Tanrısı'nın kendisi olarak da düşünebiliriz.

> Hıristiyanlık bütün güçsüzlerin, düşmüşlerin, iyi yetişmemişlerin tarafında yer aldı; güçlü yaşamın koruyucu içgüdülerine karşıtlıktan bir ideal çıkardı; hatta insanlara düşünselliğin en üstün değerlerinin günahkârlık, sapkınlık, ayartılma olduğunu öğreterek düşünsel açıdan en güçlü yapıya sahip olanların bile akıllarını yozlaştırdı.[39]

Fakat bir başka açıdan bakacak olursak Nietzsche'nin buradaki Tanrı kavramını metaforize ettiğini de düşünebiliriz. Burada bahsi geçen Tanrı kavramının aslında birçok ifadeye gönderme yaptığı düşünülebilir. Nietzsche bu dünyanın kalitesini düşüren, insanı değersiz kılan her şeye düşmandır. Nietzsche için önemli olan bu dünyadır, içinde bulunduğumuz yaşamımızdır. Oysa ona göre örneğin Hristiyanlık, bu dünyayı acı çekme yeri gibi görür. Hristiyanlık bu dünyayı karalar, kurtuluş için hızlı bir şekilde terk edilmesi gereken bir yer gibi görür. Bunun için de Nietzsche

---

[37] Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, s. 47.
[38] Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, s. 6.
[39] Friedrich Nietzsche, *Deccal-Hıristiyanlığa Lanet*, (Çev. Ayça Kaya), Say Yayınları, İstanbul 2017, s. 11.

Hristiyanlıkla acımayı yan yana görmektedir.[40] Hristiyanlık acıma yoluyla yaşamı değersizleştirmiştir. Nietzsche için bu sağlıksız bir durumdur. Çünkü yaşamın gücünü azaltır ve insanı hiçliğe sürükler. Bu durumda nihilizm; değersizlik, yönsüzlük ve anlamsızlık durumu olarak da nitelendirilebilir. Olup bitenlerin bir değeri yoktur ve yaşam anlamsızdır, tüm değerler kıymetten düşmüştür. Aslında nihilizm, Nietzsche'nin yaşadığı 19. yüzyılda yaratılan değerlerin çöküşünün genel adıdır.[41]

Nietzsche'ye göre evrensel ve kapsayıcı değerlerin sembolü olan Tanrı artık ölmüştür; ki bu da Nietzsche'ye göre bizzat insan eliyle gerçekleşmiştir. Şimdi insanı bekleyen yeni bir görev vardır: Yeni değerler yaratmak. Tanrı öldüğüne göre artık referans noktası da bizzat Tanrı'nın katili olan insan olmak zorundadır. İnsan kendinden hareketle değerlerini oluşturmalıdır. İnsan Tanrı'yı öldürdüğüne göre, ya Tanrı'ya ihtiyaç duymayacağı şekilde kendi değerler dünyasını yaratmalıdır ya da kendisi kaybolup giden Tanrı idealinin yerini almalıdır. Nietzsche de bu durumda, bunun tek çaresi olarak gördüğü üstinsanı kurgulamıştır. Üstinsan, kaybolup giden Tanrı idealinin yerini doldurması gereken benzeri bir seviyedir. Nietzsche'ye göre insan, yaşamı boyunca üstinsana ulaşmayı hedeflemelidir: "Size Üstinsanı öğretiyorum. İnsan aşılması gereken bir şeydir. Onu aşmak için siz ne yaptınız?"[42]

Nietzsche, nihilizmi insanların karşıladıkları tavra göre aktif ve pasif olarak ikiye ayırır. Pasif nihilizm, nihilizmle doğrudan yüzleşmek istemeyen insanların takındığı tavırdır. Aktif nihilizm ise yalanlara ihtiyaç duymadan nihilizmle yüzleşebilme cesareti gösterenlerin tavrıdır. Kafa karışıklığı yaratan bir konu da Nietzsche'nin nihilist olup olmadığıyla ilgilidir. Nietzsche nihilist miydi? Nietzsche; boşluğa, değersizliğe bakıp oradan sadece büyük bir anlamsızlık, büyük bir hiçlik çıkarmaz. Zaten hiçliğe inanmaz. Yeni değerlere inanır, yeni değerleri yaratacak olan üstinsana inanır.[43]

Nietzsche'nin en büyük sorun olarak gördüğü olgu şüphesiz ki yaşamın giderek değer ve anlamını kaybetmesidir. Bunun sonucunda da nihilizme yol açması endişesidir. Nietzsche, ısrarla insanın kendi değerlerini yine kendisinin yaratması gerektiğini

[40] *A.e.,* s. 12.
[41] *A.e.,* s. 24.
[42] Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, s. 6.
[43] Fehmi Baykan, *Nietzsche'nin Felsefesi*, Bilgesu Yayınları, Ankara 2008, s. 87-90.

söyler. Bu kaybedilen değerlerin yeniden değerlendirilmesi görevindeki en büyük kılavuzu ise felsefe olarak görmektedir. İnsan, felsefe aracılığıyla üstinsana ulaşabilirse yani kendi kendisinin Tanrı'sı olabilirse, diğer herhangi bir Tanrı onu artık alakadar etmeyecektir. Yeni değerler ve yaşam olanakları bulma açısından yaratıcı olacaktır. Bu bağlamda bakacak olursak felsefe ve yaratıcılık yaşamı değerli kılar: "Yaratmak – acılardan büyük kurtuluştur ve yaşamın hafiflemesidir."[44] Nietzsche'ye göre felsefenin amacı insan yaşamına yeni anlamlar katarak, insanda zaten var olan gücü ortaya çıkarabilmektir.

Nietzsche'nin "Tanrı öldü!" sözüyle kastettiği aslında Batı metafiziğinin sorgulama ve yeni değerler inşasına girmesi olarak düşünülebilir. Ortaçağ metafiziği yıkılmıştır ve yerine bilimin Tanrı'sı inşa edilmiştir. Onun yaptığı bir kilise eleştirisidir. Kendisinden üstün bir varlık -üstinsan- yaratacak olan insan, Tanrı'yı öldürmüştür.

> Size yüreğimi tümüyle açmamı isterseniz, dostlarım: eğer tanrılar olsaydı, nasıl dayanırdım ben bir tanrı olmayışıma! Demek ki tanrılar yok. Bu sonucu ben çıkardım; ama şimdi o sürüklüyor beni. – Tanrı bir varsayımdır […] Bir düşüncedir tanrı, her türlü doğruyu eğri yapar ve yerinde duran her şeyi döndürür.[45]

Bu noktada insanın yarattığı bize ne olmamız gerektiğini söyleyen bir Tanrı varsayımını ortadan kaldırarak, insanın Tanrı'ya ihtiyacı olmadığını ve kendi değerlerini yaratabileceğini anlatır: "Büyüklük Tanrı'da bulunamazsa hiçbir yerde bulunamaz. Onu ya inkâr etmek ya da yaratmak gerekir."[46] Nietzsche, hayatımızı bir sanat eseri yaratır gibi yaratmamızı öğretmektedir. Herkes kendi eşsiz yaşamının birer sanatçısıdır. Hayatı olumlamak, yaşamımıza evet demek Nietzsche'ye göre yaratıcı olmak demektir. Hem kendi kendimizi hem de dünyayı yeniden yaratmak demektir. Nietzsche'nin Tanrı'nın yerine koyduğu, aslında yaşamımızdır. O zaman aslında yaşama evet demek, kendi yaşamının yaratıcısı olmak anlamında Tanrı olmak demektir sonucunu çıkarabiliriz.

Nietzsche'nin felsefesi var olan düzene ve bütün değerlere bir başkaldırıydı. Onun tek isteği insanı kurtarmaktır; ne olduğu, ne istediği üzerine düşündürmektir. Çünkü ne zaman kendi gücümüzü fark edersek o zaman gerçekten var oluruz ve yaşadığımızı

[44] Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, s. 81.
[45] *A.e.,* s. 81.
[46] Friedrich Nietzsche, *Aforizmalar*, s. 168.

hissederiz. Bu yüzden insanı insanlıktan alıkoyan, yaşamın değer ve anlamını düşüren her şeye karşı çıkmıştır. Bu isyanın temelinde de insanın kendini aşması gerektiğini söylemiştir. Nietzsche'ye göre insan; yaşamını, kaderini sevmeli, tüm hayatını bütünüyle, her şeyiyle kabul etmelidir.

Nietzsche Tanrı'yı öldürdü çünkü; şimdiye kadarki bütün inançlar, değerler, iyi-kötü Tanrı temelinde şekilleniyordu. Tanrı temelli ahlak; ödül hevesi ve ceza korkusu ile insanın davranışlarını yönetmeye çalıştığı ve insanın özünü ahlaksız varsaydığı için ahlakdışı bir olaydı: yani, sürünün ahlakıydı. Aslında Hristiyanlık güçsüzlere yönelik bir umut olsa dahi Nietzsche'ye göre bu dünyayı kötüleyip acziyeti övdüğü için yozlaşmıştı. Dolayısıyla Nietzsche için soru, insanın böylesi değerlerden, normlardan, zorunluluktan arınıp hayatını sevebilme sorusuydu. Dolayısıyla onun için Tanrı'yı öldürmek artık zorunlu bir eylem olmuştu.

3.2.Ahlakın Ahlaksızlığı Sorunsalı

Ahlakın çıkış noktası, dayanağı nedir? Ahlak anlayışlarımız yaşamı zenginleştirmekte midir yoksa değersizleştirmekte midir? Var olan ahlak, kimin ahlakıdır, neye göre ahlaklıdır ya da diğer bir ifadeyle evrensel bir ahlak mıdır? Nietzsche'ye göre hâlihazırdaki inanılan bir ahlak, evrensel ve sabit olmayıp tarihseldir ve sürü insanının ihtiyacından doğmuştur. Nietzsche'nin "köle ahlakı" tabiriyle işaret ettiği böyle bir ahlaka zayıflar, kendi değerinin bilincinde olmayanlar ve üretemeyenler ihtiyaç duyarlar. Hatta Nietzsche sıklıkla, Tanrı temelli ahlak anlayışının yaşamı yüceltmeyip kötülemesi çerçevesinde esasen ahlakdışı olduğunu söylemektedir: "Ahlaklılık, dünyadaki diğer her şey kadar "ahlaksızdır"; ahlaklılığın kendisi bir ahlaksızlık şeklidir."[47]

Peki sürü insanı kime denir? Bunu ilerleyen bölümlerde daha detaylı anlatmaya çalışacağız fakat kısaca söylemek gerekirse; sürü insanı için bütün değerlerin yeniden değerlendirilmesi diye bir sorun yoktur çünkü zaten birileri tarafından daha önceden yapılmıştır. Sürü insanına ise eleştirmeden, sorgulamadan, koşulsuz bir şekilde bu değerlere göre yaşamak kalmaktadır; bu değerlerde herhangi bir sorun olabilme

[47] Friedrich Nietzsche, *Güç İstenci*, (Çev: Nilüfer Epçeli), Say Yayınları, İstanbul 2017, s. 217.

ihtimalini bile göz önünde bulundurmazlar; kendilerine göre -yani sürü insanı- olan iyi ve ahlaklıdır. Tembel, düşünmeyen, sorgulamayan insanlar için sürü ahlakı adeta bir sığınaktır. Nietzsche herhangi bir durumda iyi ya da kötü gibi kesin hükümler verilmesine karşıdır. Çünkü onun için ahlaki olaylar yoktur.

> Ahlaklılığın sahte yönü nedir? – Bir şey yani "iyi ve kötü"nün ne olduğunu biliyormuş gibi yapar. Yani insanın neden var olduğunu, hedefini, kaderini bilmek ister. Yani insanın bir hedefi, bir kaderi olduğunu bilmek ister.[48]

Nietzsche sürü ahlakının tam karşısına "efendi ahlak"ı ya da "soylu ahlak"ı diye isimlendirdiği ahlakı koyar. Soylu ahlakı, gücünü kendinden alır, kendini onaylar. Soylu ahlak önce kendine bakar, kendini değerlendirdikten sonra olumlar. Nietzsche'ye göre sürü ahlakında ise durum tam tersidir; önce kendi olmayana -yani dışarıya- bakar ve hınç duygusuyla bunu "kötü" olarak nitelendirir. "Sen kötüsün ondan dolayı ben iyiyim" şeklinde özetlenebilecek bir düşünce hâkimdir. Başkalarını yargılayıp kötü diye nitelendirdikten sonra kendilerini çok rahat bir şekilde iyi görürler. Ancak soylu ahlak, kendine bakar ve kendinden emin bir şekilde "ben iyiyim" der.

Nietzsche'nin ahlaka bu denli saldırısının başlıca nedeni, insanın kendini aşması ve daha yüksek bir konuma yükselebilmesi içindir. Çünkü ahlak insanın önüne sürekli yasaklar ve kurallar koymaktadır. Bu yüzden yaşamın değerini düşüren, insanın kendini aşmasını ve daha yükseğe çıkmasını engelleyen geleneksel ahlaka karşıdır. O, kişiden kendi olmasını ve kendi ahlakını yaratmasını ister. "Evrensel" ahlakı reddederek, insanların kabul gören standartları yeniden sorgulamalarına vesile olmak istemiştir. Değerleri yeniden değerlendirmenin de tek ölçütü insandır. Ancak her insan değil; geleceğe yön verebilen, yaratıcı ve yeni değerler ortaya koyabilen insanlar bunu yapabilir. Hayatı boyunca nihilizmle savaşan Nietzsche'ye göre, sürekli yasaklar getiren bir ahlak üst insana ulaşmakta sıkıntı çıkaran bir olgudur. Çünkü kurallar ve yasaklar üst insanın önünde bir engeldir.

> Ahlaklı insan, ahlaksız insandan daha düşük bir türdür, daha zayıf bir türdür; aslında – ahlaklılık açısından bir türdür ama kendi içinde bir tür değildir; bir kopyadır, en fazla iyi bir kopyadır – değer ölçüsü kendi dışındadır.[49]

---

[48] *A.e.,* s. 231.
[49] *A.e.,* s. 256.

Nietzsche'nin dinle ilgili olarak en büyük eleştirisini ahlak sınırları dâhilinde bulabiliriz. Artık evrensel standartları belirleyen bir Tanrı anlayışı ölmüştür ve insanların ahlak, değer veya dünya düzeni için bir Tanrı'ya ihtiyaçları da kalmamıştır. Felsefe ve bilim sayesinde insanlar kendi değerlerini kendileri oluşturabilirler. Nietzsche, özellikle ilk gençlik yıllarından sonra Hristiyanlığa karşı oldukça eleştirel bir tutum almıştır. Çünkü ona göre Hristiyanlık, yaşamın ve insanın değerini düşürmektedir; zira insanlara öte dünya inancını aşılayarak, bu dünyayı önemsiz ve acı çekilip gidilecek bir yer olarak göstermektedir. Hatalı bir şekilde ahlak genelde dinle karıştırılmıştır. Nietzsche ise bu durumu reddetmektedir: Dinle, ahlak bir tutulamaz; insanların ahlaki durumları dinden bağımsızdır.

> Oysaki iyilerin sıradüzeni tüm zamanlarda sabit ve aynı kalmış değildir; bir kimse intikamı adalete tercih ediyorsa, daha eski bir kültürün ölçütüne göre ahlaklıdır, şimdikinin ölçütüne göre ise ahlaka aykırıdır.[50]

Nietzsche'ye göre ahlak, evrensel değildir. Ahlak, sürünün içgüdüsüdür. Belli bir çağda ortaya çıkan değer yargılarının ve "iyidir-kötüdür" diye nitelendirilenlerin tamamıdır. Nietzsche'nin bütün felsefesine baktığımızda bir başkaldırı söz konusudur. İçinde bulunduğu toplumun tüm değerlerine karşı çıkmıştır. Yaşadığı dönemin ahlak anlayışını sürü ahlakı olarak yorumlamaktadır. Hayatın içinde eşitlik yoktur bu yüzden insanlar da aynı yargılara tabi tutulamaz. Nietzsche, bunun yerine insanlara yeni değerler, yeni amaçlar sunmaktadır. Hayatımızın amacı üst insana ulaşmaktır. Her gün kendimizi aşıp, daha üste ulaşmayı hedeflemeliyiz. Hayat güçten ibarettir, güçler çarpışır ve güçsüz olan elenir. Güç en yüksektir, üstün insan güçlüdür.

> İnsanlığın binlerce yıllık yaşam tarzı ile kıyaslandığında, şimdiki insanlar olan bizler, çok ahlaksız bir dönemde yaşıyoruz: Geleneğin gücü şaşılacak kadar azaldı ve ahlak duygusu da öylesine geliştirildi ve yüceltildi ki, neredeyse buharlaştı ve yok oldu denebilir. Bu nedenle, geç doğan bizler için ahlak oluşumuyla ilgili temel görüşler oluşturmak zor; her şeye rağmen bunu başarsak bile, söyleyeceklerimiz dilimize yapışıyor ve ifade edilmek istemiyorlar. Çünkü kulağa kaba geliyorlar! Ya da ahlakı kötülüyor gibi oldukları için![51]

Nietzsche'ye göre çoğu insan bilinçsizce, düşünmeden yaşadığı toplumun değer yargılarını benimser ve hiçbir şekilde eleştiride bulunmaz. Ancak Nietzsche ahlak ve

[50] Friedrich Nietzsche, *İnsanca, Pek İnsanca-1*, s. 41.
[51] Friedrich Nietzsche, *Tan Kızıllığı*, (Çev: Özden Saatçi), Say Yayınları, İstanbul 2017, s. 19.

ahlaksızlık arasında yapılan sorgulamadan doğacak yeni fikirlerin peşindedir. Ona göre öylece sorgusuz bir şekilde inanmak, düşünmemek ahlaksızlığın kendisidir. Gelişmek için mevcut ahlakı reddetmek gerekir. Nietzsche de hayatı boyunca kendi çağının ahlaki değerlerine karşı mücadele etmiştir. Bu yüzden de ahlak anlayışı tamamen özgündür. Üst insandan da özgünlük beklemektedir. Zaten dünyada nesnel bir ahlaki düzenin olmadığını da sürekli söylemiştir. Nietzsche'ye göre ahlaklılığın kendisinin en büyük ahlaksızlık olduğunu biliyoruz. Nietzsche'ye göre; kimileri tarafından, başkalarının hayatına yönelik hiçbir bilgisi olmadığı halde "ahlaksızlık" yorumu yapanlar, aslında kendi kötü fikirlerini ve kendi yaptıkları davranışlarını dile getirmiş olurlar. Ahlaklı olduklarını söylerler ancak yaptıkları ve konuştukları onların ahlak anlayışlarına göre hiç de ahlaklı değildir. Ahlaklı olduklarını sanıp başkalarının yapıp ettiklerini kendilerince yorumlarlar. Nietzsche düşüncesine göre, bu tür insanların ahlaklı gibi görünen fakat en ahlaksız boyuttaki insanlar olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

> […] Bu "değerler"in değeri, verilen, olgusal, bütün sorunların ötesinde bir şey olarak alınmış; şimdiye dek, genel olarak, insanın (geleceğin insanı da dahil) gelişmesi, yararlanması, rahat yaşaması açısından, en küçük ölçüde olsun, "iyi insan"ın "kötü insan"dan daha değerli oluşundan kuşkulanılmamış, bir tereddüte düşülmemiş. Ya tersi doğruysa bütün bunların? Ya "iyi"de gerileme belirtisi varsa? […] [52]

Ya sorgusuz sualsiz kabul edilen hâlihazırdaki düzen yanlışsa? Ya "iyi" kabul edilen değerler "kötü", "kötü" kabul edilen değerler "iyi"yse? Nietzsche koşulsuzca, düşünülmeden kabul gören yargılara karşı çıkmıştır. Ona göre insan, birazcık sorguladığında aslında şimdiye kadar sorgulamadan inandığı şeylerin, kendine göre eksiklerinin ya da yanlışlarının olduğunu görecektir.

Nietzsche'nin istediği yeni bir değerlendirme yapmamızdır. Geleneksel değerleri gözden geçirip, eleştirmemizi ister. İyi gibi görünen aslında iyi olmayabilir, şu an için kötü sayılandır belki de iyi olan. Çünkü ona göre, hazır olarak önümüzde duran ahlaki yargılar, kendi olma sürecimizdeki en önemli aşılması gereken engellerdir. Bu engeli aştığımızda zaten kendimiz olma yolundaki ilk adımı da atmış oluruz, özgün alanımıza gireriz. İnsan kendi olma hedefine de ancak üst ahlak bilinciyle ulaşabilir.

[52] Friedrich Nietzsche, *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*, (Çev: Ahmet İnam), Say Yayınları, İstanbul 2017, s. 33.

Nietzsche'nin öncelikli hedefi, insanların sürü ahlakını aşmasıdır. Aşıldığında ulaşılacak yeni alan, her bakımdan eskisinden daha iyi olacaktır. Nietzsche, bu yeni alanın ne gibi sorunları beraberinde getireceğiyle çok fazla ilgilenmez. Onun için ilk etapta önemli olan, sürü ahlakının aşılması ve insanın kendi olma hedefine ulaşmasındaki ilk adımı atmasıdır.

3.3.Yabancılaşma Probleminden Kurtulmak Mümkün Mü?

Nietzsche'nin temel çabası, *dekadans* adını verdiği, çökme/bozulma olgusuyla başa çıkmaktır. Hayatı boyunca *dekadans*ın yol açtığını düşündüğü nihilizmle başa çıkmaya çalışmıştır ve çeşitli çözümler öne sürmüştür: "Beni en çok uğraştıran, uygulamadaki çöküş sorunuydu."[53] Kendisi de *dekadans* problemiyle çok fazla meşgul olduğunu söylemiştir.[54] *Decadans* Fransızca kökenli bir kelimedir ve düşme, çökme anlamındadır. Nietzsche *dekadans* yerine benzeri başka kelimeleri de sıklıkla kullanmaktadır (Örn. "hasta", "hastalık", "çürüme" vb.).[55] Nietzsche, *dekadans* probleminden kurtulmanın yolunun da kendini aşmaktan ve üstinsan olmaktan geçtiğini söyler. Nietzsche, her canlının güç istencine sahip olduğuna inanır. *Dekadans*ı bu açıdan güç istencinin, yaşam istencinin azalması olarak da görür.

> Nerede güç istenci azalmaya başlarsa, orada, her seferinde fizyolojik bir decadence da vardır. Bu decadence'ın Tanrısallığı, en erkekçe erdemleri ve dürtüleri budanınca, mecburen fizyolojik açıdan gelişmemişlerin, zayıfların Tanrısı haline gelir. Onlar kendilerine zayıf demezler; "iyi" derler…[56]

İnsan kendine yabancılaştığında hep zararlı yollar seçer, yararlı olanı bile göremez. Nietzsche *dekadans*ı yozluk anlamında aldığını söyler; yani iyi değerler ve *dekadan* değerler karışmıştır.[57] Nietzsche'ye göre, insan kendine zararlı yollar seçtiğinde yozlaşır, yaşamdan uzaklaşır ve kendi için esasen sakıncalı tercihler yapar.[58] Yaşamın

---

[53] Friedrich Nietzsche, *Wagner Olayı Nietzsche Wagner'e Karşı*, (Çev: M. Osman Toklu), Say Yayınları, İstanbul 2012, s. 15.
[54] Fehmi Baykan, *Nietzsche'nin Felsefesi*, s. 7.
[55] Fehmi Baykan, *Nietzsche'nin Felsefesi*, s. 9.
[56] Friedrich Nietzsche, *Deccal-Hıristiyanlığa Lanet*, s. 22.
[57] *A.e.,* s. 12
[58] Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo*, (Çev: Mustafa Tüzel), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019, s. 9.

temel koşulu olan cinselliğin dahi ayıp bir şey olarak gösterilmesi Nietzsche'ye göre yoz değerlerin başında gelmektedir.

> Günah sözcüğünü kullanarak, her türlü doğaya aykırı türle – güzel sözcükleri sevenler için, idealizmle – mücadele ediyorum. Şöyledir değindiğim cümle: "İffetliliği vaaz etmek, doğaya aykırılığa açık bir kışkırtmadır. Cinsel hayatın her aşağılanışı, "kirli" kavramıyla her kirletilişi, bizzat yaşama yönelik bir suçtur – yaşamın kutsal tinine karşı işlenmiş asıl günahtır." – [59]

Bütün yoz değerler Nietzsche için, yaşamın değerini düşürücü unsurlardır. Ona göre içgüdülerimizden uzaklaşmak hastalık belirtisidir. İçgüdü sevgisi, kişinin dayatmalardan kurtularak kendisi olması açısından bir araçtır. Bu açıdan "ayıp" hakkında Nietzsche şöyle demektedir:

> "Ayıplanacak eylem" anlayışı bizlere zorluklar sunar. Meydana gelen hiçbir şey kendi içinde ayıplanacak bir şey olamaz; onu yok etmek istemeyiz ve her şey öylesine birbirine bağlıdır ki bir şeyi söküp atmak, her şeyi söküp atmak demektir. Ayıplanacak bir eylem, ayıplanan bir dünya anlamına gelir.[60]

Nietzsche'ye göre ne sebeple olursa olsun, bu dünyanın ve insan yaşamının değerini düşüren her şey *dekadans* tezahürüdür. Nietzsche'ye göre böylesi bir yabancılaşma olgusu, özellikle ahlak ve dinde tezahür eder. Nietzsche daha iyisini yapmak için yıkmak ister, yeniden yaratmak ister. Nietzsche, yaşamın çöküşüne sebep olduğunu düşündüğü *dekadans*ın, insanın kendisini aşması eylemiyle alt edebileceğini söylemiştir. Bunu yapacak olan da tüm değerleri yeniden değerlendirecek olan üstinsandır.

3.4. Nietzsche'nin Yaşamın Olumlanmasına Yönelik Kavramları

3.4.1.Sürü İnsanına Karşı Üstinsan

Nietzsche, sürü insanı ve üstinsan olarak iki tip insandan bahsetmektedir. Sürü insanını genel olarak ifade edecek olursak; düşünmeyen, sorumluluk alamayacak kadar tembel, var olan düzene hayır diyemeyecek kadar da korkaktır diyebiliriz. Kendi ayakları üzerinde duramayan, hep başkalarının düşünceleri altında yaşayan zayıf bir insan

[59] *A.e.,* s. 49-50.
[60] Friedrich Nietzsche, *Güç İstenci*, s. 209.

tipidir. Geleneğe bağımlı olarak yaşar, özgür değildir ve sürünün peşinde yaşamını devam ettirir. Ve tüm buna karşın Nietzsche'nin önerisi "üstinsan" formülünde şekillenir.[61]

Sürü insanının tam karşısında üstinsan vardır. Kimdir bu üstinsan? En belirgin özelliği hayata "evet" demesidir. Evet der ve diğerlerinin ne söylediğiyle ilgilenmez, geleneksel yargıları benimsemez, özgürdür. Ancak her türlü değeri reddettiği, nihilist olduğunu da göstermez. Sadece daha önceden birilerinin söylediklerini onaylayan ve koşulsuz bir şekilde ona göre yaşayan biri değildir.

Üstinsan, sürünün şimdiye kadar değer olarak gösterdiklerinin değer olmadığını görür ve böylece burada kalmaz, daima ilerler. Özgür üstinsan kendini ve hayatını anlamaya doğru yola çıkmıştır. İleriye gider ve artık geriye bakmaz. Nietzsche'ye göre özgür insan, yeni değerler yaratan, kendi değerinin ve yaşamının değerinin farkında olan insandır. Var olan düzeni koşulsuz benimsemek yerine yeniden yaratır. "Kara gözden kayboldu"[62] diye sevinir. Gözünü uzaklara ve görünmeyene diker. Ulaşılmayana ulaşmaya ve sürekli olarak kendini aşmaya çalışır. Nietzsche'ye göre bu dünyadan yüz çevirmek korkaklıktır, acıdan kaçmak hatadır. Yaşamımızı tümüyle, acısıyla ve tatlısıyla onaylamalıyız.

Nietzsche'ye göre insanların sahip oldukları ahlak ve değerlerin tamamen yıkılması gerektiğini söylemiştik. Ona göre, insanlığın eskiden beri sahip olduğu Hristiyan ahlaka dayalı yargılar, akla dayanmaz ve sağlam değillerdir. Hepsi birer gelenek ürünüdür. Bu yüzden de Nietzsche'nin meşhur "Tanrı öldü" sözünü söylediğini tahmin edebiliriz. Aslında Nietzsche için Tanrı, evrensel bir idealdi; insanlığın ortak bir projesiydi fakat çöktü. Nietzsche, tüm bu düşünceler etrafında yeni değerler oluşturmanın ilk adımını atmıştır. Evrensel değerlerin çöküşünü sembolize eden bu durumun ardından Nietzsche, doğan boşluğu doldurmak ister ve üstinsanı yaratır. Nietzsche'nin üstinsanı, geleneksel ahlaktan tamamen bağımsızdır. Başkalarının ahlaki yargılarına göre değil, neyin iyi neyin kötü olduğuna kendisi karar vermektedir.

> Bakın, Üstinsanı öğretiyorum size. Üstinsan yeryüzünün anlamıdır, isteminiz desin ki: Üstinsan yeryüzünün anlamı olsun. Yalvarıyorum kardeşlerim, yeryüzüne sadık kalın ve size doğaüstü umutlardan söz edenlere inanmayın! Zehir saçar onlar, farkında olsalar da olmasalar da.

[61] Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt,* s. 80.
[62] *A.e.,* s. 235.

> Yaşamı aşağılayanlardır onlar, kuruyup gitmeye yüz tutmuş ve bizzat zehirlenmiştir onlar, yeryüzü yaka silkti böyle kişilerden: yok olsalar ya hepten![63]

Nietzsche felsefesinin amacı, asla insanın var olan değerleri ile yetinmesi değil, insanı kendi ötesine geçmek ve aşmak konusunda teşvik etmektir. Üstinsan her şeyden önce bir sanatçıdır. Kendi sanat eseri olarak gördüğü yaşamının sanatçısıdır. Üstinsan acıyı dahi sever ve onaylar. Başına gelmiş felaketlere gülebilecek bilgeliğe sahiptir. Üstinsanın anlaşılması zordur. Nietzsche de zaten herkes tarafından anlaşılabilmesini beklemez.

Yaşadığımız, içinde bulunduğumuz toplum kalıpları ve yargılarıyla, bizi doğduğumuz andan itibaren şekillendirmeye çalışır. Çoğu insan bu durumu hissetmez. Bazıları ise belli bir eğitim ve yaş seviyesine geldiğinde hisseder. Hissettiğimiz anda arayış içine gireriz ve yeni şeyler bulmaya çalışırız. Bize dayatılan kalıplara göre yaşamaktansa, arayışı kendimize amaç ediniriz. Nietzsche'nin bizden istediği de tam olarak budur. *Böyle Söyledi Zerdüşt* eserinde sıklıkla bahsettiği üstinsan kavramı (*Übermensch*), insanın bu arayışının tanımlanmış halidir. Nietzsche'ye göre toplumda sıradan olmayan, belirli sayıda, az bir insan topluluğu vardır. Geride kalan sıradan insanların görevi sürüde kalıp yaşamlarını sürdürmektir. Aslında sürü insanı, üstinsanın doğuşunu hazırlayan bir zemindir.

> İnsan bir iptir, hayvan ile Üstinsan arasında gerilmiş – bir ip ki uzanır bir uçurumun üzerinde. Tehlikeli bir öteye-geçiş, tehlikeli bir yolda-oluş, tehlikeli bir geriye-bakış, tehlikeli bir ürperiş ve duraksayış. İnsanı büyük yapan onun bir amaç değil, bir köprü olmasıdır: insanın sevilebilecek yanı bir öteye – geçiş ve bir batış olmasıdır.[64]

Zihinsel açıdan güçlü olan üstinsan, duygularıyla da barışıktır ve kendi istencinin farkındadır. Üstinsan, genel fikirlerden, duygulardan, düşüncelerden ya da diğer bir deyişle geleneksel yargılardan bağımsızdır. Bu bağımsızlık çoğu zaman yalnızlığı da beraberinde getirir, toplum tarafından da sıklıkla anlaşılmayıp dışlanırlar. Fakat üstinsanın zaten birileri tarafından anlaşılmak gibi bir derdi de yoktur. Üstinsan kendinden hareketle hayatını şekillendirmektedir. Üstinsan tutkuludur ve tutkuları doğrultusunda ilerler. Soyut ya da somut şeylere takılmaz, sadece ilerler. Çünkü

[63] *A.e.,* s. 6.
[64] *A.e.,* s. 8.

insanlara ve olaylara takılı kalmak insanı tutkularından alıkoyar. Bu dünyaya geliş amacının kendini oluşturmak olduğunun farkına varan bir insan, hedeflediği yolda ilerler.

> Sizi kandırmalarına, ikna etmelerine izin vermeyin! Kimdir ki sizin komşunuz? Ve "komşunuz" için bir şeyler yapsanız da, - onun için yaratmazsınız ki![65]

Üstinsanın en büyük özelliklerinden biri yaratıcı olmasıdır. Kendine yeni değerler yaratır. Var olan ve ona kesinlikle uymayan değerlerden kaçmıştır. Hiç kimseden bir şey beklemez ve dolayısıyla yaratıcı olmak zorundadır: "Yukarı mı çıkmak istiyorsunuz, kendi bacaklarınızı kullanın! Kendinizi yukarı taşıtmayın, başkalarının sırtına ve kafasına oturmayın."[66]

Nietzsche üstinsan kavramıyla bir amaçtan bahsetmektedir. Bu amaç yaşam boyu devam eder. Aşılması gereken zorlu bir insan yolculuğudur. Bu yolculukta kadın ya da erkek ayrımı yoktur. Sadece kendini sürekli aşmaya çalışan insan vardır.

Sürü insanının, kendinden önceki var olan düzeni sorgulamadan kabul ettiğini ve o kuralların dışına çıkmadan yaşadığını söylemiştik. Böyle güçsüz bir insan kendini ancak kalabalıklarda var eder. Varlığını devam ettirmek için başkalarına muhtaçtır. Sürü insanı için en güçlü silahları da sözde ahlaklarıdır. Bu silahı da ahlaki kuralların dışında yaşamını sürdürenler için kullanırlar. Onları da kendilerine benzetmeye çalışırlar ve başaramadıklarında da kötü derler.

> İyi nedir? – İnsanda güç duygusunu, güç istencini, gücün kendisini artıran her şey. Kötü nedir? – Zayıflıktan doğan her şey. Mutluluk nedir? – Gücün çoğalmakta olduğu duygusu – bir direnmeyi kırmanın duygusu.[67]

Nietzsche'ye göre iyi ve kötü, insan yaratımıdır. İnsanlar bunları kendi çıkarları doğrultusunda yaratmışlardır. Üstinsan güç istenciyle hareket etmektedir. Güç istenci, yaşamın kendisidir. Yaşamdan koparılamaz ve her zaman yaşamla birliktedir. Güç istencini harekete geçiren ise üstinsandır. Yeryüzünün anlamının olması, üstinsanın yaratıcı gücünde yatar. Dünya yaratıcı insanlar sayesinde değer ve anlam kazanır.

---

[65] *A.e.,* s. 295.
[66] *A.e.,* s. 295.
[67] Friedrich Nietzsche, *Deccal-Hıristiyanlığa Lanet*, s. 10.

Nietzsche'ye göre sürü insanı, kendine gelebilecek her türlü soyut ya da somut zararı en aza indirmek için kendi gibi düşünenlere yakın durup onlarla aynı davranışı sergiler, yeniliklere açık değildir. Sürü insanı umudunu tamamen öte dünyaya bağlamıştır ve böylelikle gerçek hayatı yadsımıştır; yoz ve yetersizdir. Tamamen sürü psikolojisiyle hareket ederler, aykırı olamazlar. Gelenek dışında da başka hiçbir görüşü kabul etmezler. Kendi özgün düşünceleri yoktur. Başlarındaki kişi ne derse ona göre hareket ederler. Nietzsche'ye göre başlarındaki çobanları da genellikle din adamlarıdır. Onların sözünden çıkmak demek dine karşı gelmek demektir sürü insanının dünyasında. Her zaman başkalarının dediklerini uygularlar, başkaldırı gibi bir durum lügatlarında yoktur. Büyüklerini dinlerler ve koşulsuz, sorgulamadan inanırlar.

Sürü insanı, arayanlardan değildir. Kendilerince her şeyi bildiklerini zannederler. Sürü insanı kendini tanımaktan bile acizdir. Düşünmezler, başkalarının düşüncelerini kopyalarlar. Zaten onların yerine bir düşünen vardır.

Sürü insanı yeni hiçbir şey yapmadığı için eleştirilmez de. Böylelikle kendilerinin kusursuz olduklarını düşünürler. Özgür olan insanları dışlarlar, aslında kendilerinin de özgür olabileceklerinin farkında bile değillerdir. Ömürleri boyunca inandıklarını söyledikleri, savundukları din konusunda bile tutarlı değillerdir. Çünkü dinleri de büyüklerinden gördükleri kadardır. Asla sorgulamazlar ve sorgulayan insanı da dinden çıkmış olarak görürler. Onlar için inandıkları her şey kesin doğrudur, sorgulamaya gerek yoktur. O kadar emindirler ki, inandıklarını söyledikleri dinin kitabını bile okuma gereği duymazlar. Ne yazdığının pek de bir önemi yoktur. Okuyup, anlamaya ihtiyaç duymazlar. Bu şekilde yaşayıp giderler. Kendi görüşü, inancı dışındaki başka bir düşünceyi kabul etmez ve saygı göstermezler. Zaten kendileri gibi olanlar çoğunluktadır.

Nietzsche'nin üstinsanını sadece istisna insanlar anlayabilir. Sürü insanı tamamen cahildir ve cahil olduklarının farkında bile değillerdir. Bu durumu da kesinlikle kabul etmezler. Sürekli konuşurlar fakat hiç dinlemezler. Dünyaya egemen olduklarını zannedip kendilerinden farklı olanı, özgür olanı her zaman dışlayıcı tavır sergilerler. Nietzsche'nin övdüğü istenç ise herhangi bir yayılmacılık veya tahakküm kurma anlamı taşımamakta, bilakis yaratıcılık ve sanatçı bir varoluş anlamı barındırmaktadır:

"İstemek özgürleştirir: çünkü istemek yaratmaktır: bunu öğretiyorum ben. Ve sadece yaratmak için öğrenmelisiniz!"[68]

Üstinsan, Nietzsche'nin mevcut insandan duyduğu rahatsızlıktan dolayı ileri sürdüğü bir insan tipidir. Nietzsche'nin geleceğe taşıdığı umududur. Üstinsanın birçok hata barındırdığının ve farklı sorunları da beraberinde getireceğinin farkındadır. Fakat şu an için üstinsan yaşamın anlamıdır ve insanın yaşamını coşkuyla onaylaması açısından da çok değerlidir.

3.4.2.Güç İstenci

Nietzsche, güç istencini "kendini alt etme" çerçevesinde değerlendirmektedir. Ona göre tüm yaşamımız bir güç isteminden ibarettir. Güç istemi demek daha fazla olmak arzusu demektir. Nietzsche'ye göre tüm mücadelemiz, kişinin kendi yaşamını sanat eserine çevirme çabası üzerinedir. Güç istencinin çıkış noktası insanın kendisidir, hedefi de kendisidir. Sadece mutluluk için çabalamamıza gerek yoktur. Çünkü hedefimize ulaştığımızda zaten mutluluk, haz beraberinde gelecektir.

Nietzsche, insanlığın yaşam mücadelesinin özünün bir güç istemi olduğunu söyler. Nietzsche'ye göre bütün canlılar, yaptıkları eylemleri daha fazlası olmak için yaparlar ve bu durumda güç istemi yaşamın devamlılığı için şarttır. İnsan hep daha fazlasını olmak isteyen bir varlığa dönüşmek istiyor, güç istiyor. O halde güç istenci, insanın yaşamı boyunca onu daha güçlü kılacak şeyleri arayıp, bulup, uygulamasıdır diyebiliriz. İlk bulunanlar, ilk akla gelenler herkesin yaptıklarıdır, insanı güçlü yapmaz. Nietzsche'ye göre sürüden ayrılıp, aramalıyız ve hiçbir zaman bulduğumuzu düşünmemeliyiz. Çünkü bu arayış yaşam boyu devam eden bir arayıştır: "Nerede bir canlı gördüysem, orada güç istemini gördüm; ve hizmet edenin isteminde bile efendi olma istemini gördüm."[69]

Güç istencinin anlamı ise herkes için aynı değildir. Sürü insanı için kendi değerlerini savunmak anlamına gelirken, sürüden ayrılmış bir insan tipi için mevcut hâkim olan değerlerden ayrılarak kendi gerçeğini bulup, görmek demektir.

[68]Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt,* s. 208.
[69]*A.e.,* s.111.

Nietzsche'nin güç derken kastettiği şey çoğu zaman yanlış anlaşılmıştır. Bu güç fiziksel anlamdaki güç demek değildir. Hatta Nietzsche bu şekildeki kaba bir gücü de küçümser. Başkaları üzerinde güç ve şiddet uygulayanların aslında güçsüz kimseler olduklarını dile getirir. Değer yaratan bir gücün zaten kaba güce ya da şiddete ihtiyacı yoktur. Nietzsche'nin bahsettiği güç başkasını ezmek için değil, yaşamı geliştirmek içindir: "Yaşamın kendisinden başka bir şey değildir güç istemi ve kendini koruma da bu arayışın en dolaylı ve en sık rastlanan yollarından bir tanesidir."[70]

Güç istenci, evrensel değerlerin çöküşünden sonra tüm değerleri yeniden değerlendirmek, yaratmak için ve bunun için de kendini aşması gereken insanlara ihtiyaç duyar. "Tanrının ölümü" düşüncesi aynı zamanda insana bu hayatta yalnız olduğunu ve sırtını yaslayacağı bir güvence noktası olmadığı anlamına da gelmektedir. İnsana da yine kendisinden başka yardım edecek kimse yoktur. Bir başkası bir başkasının yerine düşünemez, yaşayamaz.

Nietzsche, güç istenci ile yaşamı onaylamaktadır. Nihilizm aşılabilir ve insan kendine yeni değerler yaratabilir. İnsan kendini aşıp, daha üstün forma ulaşabilir. Yaşamın olumlanması için güç istenci en önemli araçlardan biridir. Kendini aşma, kesintisiz bir mücadele ve değerleri yeniden değerlendirmeyi içerir. Güç istenci, nihilizmi aşmak için yeni değerler bulmak zorunda olan üstinsanın yaratılması çabasıdır. Nietzsche insana hem gücünü hem de yaşamın değerini göstermek istemektedir.

3.4.3.Bengi Dönüş

Bengi dönüş, yaşamın bütünüyle onaylanmasına işaret etmektedir. Nietzsche'ye göre, yaşamı onaylarken erişilmiş olanı bütün haliyle onaylamalıyız. Nietzsche bununla ilgili şunları söylemektedir:

> Hiç evet dediniz mi hazza? Ey dostlarım, o zaman Evet demiş oldunuz her acıya. Her şey birbirine kenetli, bağlı, sevdalıdır, - hiçbir defayı iki defa olsun istediniz mi; hiç dediniz mi "Hoşuma gidiyorsun mutluluk! Sessiz ol, an!" Öyleyse istemiş oldunuz her şeyi geriye! – Her şey yeni baştan, her şey bengi, her şey birbirine kenetli, bağlı, sevdalı, böyle sevdiniz siz dünyayı, - siz bengi olanlar, sonsuza dek ve her zaman seversiniz onu: ve

[70] Friedrich Nietzsche, *İyinin Ve Kötünün Ötesinde*, (Çev: Elif Yıldırım), Oda Yayınları, İstanbul 2019, s. 20.

> acıya dersiniz ki: Yok ol, ama gel geri! Çünkü her türlü haz – bengilik ister![71]

Nietzsche'ye göre, önemli olan ebediyen ne yaptığımız, hayatımıza ne anlam kattığımız ve alt edişten aldığımız zevktir. Onun için yaşamımız tektir. Tekrar yaşayacak olsaydık bile zaten bize şu an yaşamakta olduğumuz hayatın aynısı verilirdi.

> Aslında her insan çok iyi bilir ki: Dünyaya yalnızca bir defalığına, tek örnek olarak gelmiştir ve bu kadar şaşırtıcı renklilikteki birçok şeyi, kendisindeki gibi tek bir şey halinde bir araya getiren bir o kadar da tuhaf rastlantı, ikinci bir kez gerçekleşmeyecektir.[72]

Nietzsche'ye göre farklı bir "sonraki hayat" düşünceleri yaşam kalitemizi düşürür. Şu an içinde bulunduğumuz hayatın kıymetini bilmeliyiz. Bengi dönüş, yaşamımızın tek ve bize özel bir hayat olduğunu göstererek, yaşamı onaylamaya davet eder. Burada pişmanlığa da hiçbir zaman yer yoktur.[73] Pişmanlık aynı hatanın iki kere yapılması demektir. İlk hata, yapıldığında gerçekleşmiştir. İkincisi ise pişmanlık duyulduğunda oluşur. Bu düşünce ile Nietzsche, insanın kategorik olarak iyi ya da kötü olmadığını; fakat hataları, yanlışlıkları ile zamanla gelişip olgunlaştığını ifade etmektedir. Nietzsche'ye göre, tesadüfler bile aslında kendi hayatımızın zorunlu oluşumlarıdır. Tesadüfler de aslında kişinin kendisine aittir.

> Tek bir anı onayladığımızda, sadece kendimizi değil, varoluşumuzu da onaylamış oluyoruz. Çünkü hiçbir şey, ne bizde, ne de başka bir şeylerde kendi kendine yeter; ve ruhumuz mutlulukla titrediğinde ve bir kez olsun bir harp teli gibi ses çıkardığında, bu tek olayı yaratmak için ebediyetin tamamının kullanılması gerekmiştir – ve bu tek onaylama anında ebediyetin tamamı iyi, kurtulmuş, haklı çıkartılmış ve onaylanmış kabul edilir.[74]

Nietzsche'nin üstinsanının en büyük özelliği, şüphesiz bütün yaşamını olumlayabilmesidir. Yaşamımızı öyle bir yaşamalıyız ki, bütün anlarımızı eksiksiz tekrar tekrar isteyebilelim.

Tam olarak Nietzsche'nin amacı değer oluşturabilmektir. Yaşadığı dönemdeki yozlaşmayı görmüştür ve değer oluşturma yoluna gitmiştir. Geçmişimize baktığımızda

---

[71] Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, s. 330.
[72] Friedrich Nietzsche, *Eğitici Olarak Schopenhauer*, (Çev: Mustafa Tüzel), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018, s. 1.
[73] Friedrich Nietzsche, *Gezgin ve Gölgesi İnsanca, Pek İnsanca 2*, (Çev: Mustafa Tüzel), İthaki Yayınları, İstanbul 2005, s. 172.
[74] Friedrich Nietzsche, *Güç İstenci,* s. 631.

büyük değişim ve dönüşümlerin acıdan, en sıkıntılı zamanlardan türemiş olduğunu görebiliriz. Nietzsche'ye göre sadece iyi olan şeyleri değil, acılarımızı ve ızdıraplarımızı da kabullenip, istemeliyiz.

Nihilist ise Bengi Dönüş'ü istemez. Çünkü onların istedikleri gibi bir dünya var olmadığı için, Bengi Dönüş de anlamsız hayatın sonsuzca dönmesidir. Nihilist için Bengi Dönüş:

> "Mevcut haliyle varoluş, anlamsız veya amaçsız, herhangi bir hiçliğin finali olmadan kaçınılmak olarak tekrarlansın: "ebedi tekerrür." Nihilizmin en aşırı biçimi budur: hiçlik ("anlamsızlık"), sonsuza kadar!"[75]

Oysa Nietzsche'nin Bengi Dönüş'ü nihilizmi alt etmek ve yaşamı onaylamak için bir umuttur. Bengi dönüş, insanın yazgısını sevmesidir.

> "Amor fati (kaderi sevmek), yüce bir stilde kaderi, varoluşun sonluluğunu kavramak, ama bireyselliği onaylamak için yine de onunla mücadele etmek olarak tasvir eder."[76]

Amor fati yani insanın kaderini, yazgısını sevmesi; geçmişini ve gelecekteki başına gelecekleri kabul etmesi, tamamıyla onaylamasıdır. Kişinin hayatına evet demesi ve onu olduğu gibi sevmesi, istemesi kader sevgisidir. Amor fati, ahlaktan bağımsız bir onaylamadır.

> İnsandaki büyüklük için ifadem amor fati'dir: başka bir şeyi istememek, ne ileriye ne geriye ne tüm bengiliğe doğru. Zorunlu olana ne yalnızca katlanmak, ne de gizlemek onu – her türlü idealizm zorunlu olan karşısında yalancılıktır -, aksine, sevmek onu…[77]

Nietzsche düşüncesine göre yazgımızı bize dayatılanlar olarak düşünmemeliyiz. Kendi istemimiz yoluyla seçilmiş ve sorumluluğu insanın kendine ait eylemlere dönüştürülen, kendi tutumlarımız olarak düşünebiliriz.

Nietzsche herkes için geçerli evrensel yasalara, ahlaki kurallara inanmaz ve karşıdır. Herkesin kendi doğrusunu kendisinin yaratması gerektiğini söyler. Erdemlerimiz de yasalarımız da kendi kişisel yaşamımızdan belirlenmelidir. Herkesin kendi özel

[75] *A.e.,* s. 58.
[76] Metin Coşar, *Nietzsche Kavramada Yeni Bir Yol*, s. 32.
[77] Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo*, s. 40.

yaşamına dayanmalıdır. Çünkü bütün yaşamlar tektir. Tanrı öldükten sonra Bengi Dönüş Nietzsche için, Tanrısal bir sonsuzluk olmuştur.

3.5.Nietzsche'de Sanat ve Felsefe

Nietzsche'ye göre tragedya; yaşamın anlamsızlığı, varoluşun acısı, korkuları ve insanın bunlar karşısında düştüğü dehşet karşısında Yunanlıların yarattığı bir çözümdü. Bu yüzden insan gibi acılar çeken, hatalar yapan insan biçimli Tanrılarını yarattılar. Tragedya, Nietzsche için sanat yoluyla yaşamı anlamaktır.

> "Yoksa, bu kadar aşırı duyarlı, bu kadar delidolu arzulu, böyle eşsiz acı çekme yeteneğine sahip bu halk, nasıl katlanabilirdi varoluşa, aynısını daha yüksek bir şanla çevrili bir biçimde tanrıların da yaşadığı gösterilmeseydi?"[78]

Dionysos, Yunan mitolojisinde şarap Tanrısıdır. Zeus ile Semele'nin oğludur. Hera'nın kıskançlığı sonucu ateşten doğmuştur. Dionysos'a, kendisine tapanlara sevinç verebilmenin yanında, yabani bir yıkım gücü de verilmiştir. Yunanlılara göre şarabın az tüketildiğinde neşe vermesinin, çok tüketildiğinde ise sarhoş etmesinin ve zarara yol açabilmesinin sebebi de budur. Dionysos acı çeken bir ölümsüzdür. Hera'nın buyruğuyla ve soğukların gelmesiyle paramparça edilir, aylar geçtikten sonra da tekrar ölebilmek için yeniden canlanırdı. Dionysos, trajik bir Tanrıdır.

Apollon ise Zeus ve Leto'nun oğludur. Bir ışık Tanrısıdır ve yalan nedir bilmez. Bu yüzden doğruluk Tanrısı da derler. Düzen ve uyum da kendisinden sorulurdu. Nietzsche'ye göre Apollon; ölçülü kısıtlamaları, duygulara duvar örmeyi, yaşamın değerinden uzaklaşmayı, içgüdülerden kopuşu sembolize eder. Nietzsche için Apollon ve Dionysos'un birlikteliği Yunan kültürünün özüdür; oysa Sokrates akılcılığıyla buna karşı bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır ve modern insanın bir ilk örneği şeklinde değerlendirilmektedir. Nietzsche için de bu kabul edilemez bir durumdur. Çünkü ona göre insan, içgüdüleriyle yaşamını devam ettirir.

Nietzsche'ye göre Dionysos; duyguların ve cinselliğin dizginsiz yaşandığı, tutkuların ve içgüdülerin serbest bırakıldığı, hayatın her şeyiyle bütün yazgısıyla olumlanan yönünü temsil eder. Zamanla Nietzsche, Apollon'u gözden çıkarır ve tüm

[78] Friedrich Nietzsche, *Tragedyanın Doğuşu*, s. 28.

yoğunluğunu Dionysos'a verir. Ona göre Dionysos, hayatın dinamik akışıdır. Nietzsche'nin dünya görüşü, Dionysos gibi sonsuz kere kendini yok edip, sonsuz kere kendini yaratmaktır. Çöküş ve yükseliş bir aradadır. Nietzsche'ye göre yükselebilmek için önce çökmek gerekir.

Nietzsche, yaşamı tamamıyla sanat eseri gibi görür. Her birimizin yaşamı, kendi sanat eserlerimizdir.[79]

> Yok olma, kurma ve yıkma, her türlü ahlaki yargılama dışında, ebediyen aynı saflıkta bu dünyada yalnızca sanatçı ve çocuğun oyununda vardır. Ve çocuk ve sanatkar nasıl oynarsa, ebedi canlı ateş de öyle oynar, kurar, yıkar, günahsızca ve bu oyunu, ateş kendi kendine oynar. Suya ve toprağa dönüşerek, bir çocuk gibi deniz kıyısında kum tepecikleri yapar, bozar; zaman zaman oyuna tekrar girişir. Bir doyum anı. Ardından sanatçı gibi yaratma ihtiyacına kapılır, bu ihtiyaç onu zorlar.[80]

"Tanrı'nın ölümü" düşüncesi de Nietzsche'ye göre "Tanrı'nın varlığı" gibi çeşitli problemlere yol açabilir. Geleneksel değerlerin çöküşü bireyde krize yol açabilmektedir. Hayatın anlamsızlığı düşüncesi de nihilizmin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Üstinsan hayatın iki yönünü de aşan, iyinin ve kötünün ötesine geçen, Tanrı'nın varlığından ve ölümünden etkilenmeyendir.

Nietzsche'ye göre felsefe önce yıkıp, bozarak daha sonra da yeniden şekil vererek yaratmaktır. Felsefenin ve filozofun amacı, yaşama yeni anlamlar katarak insanın kendi gücünün farkına varmasını sağlamaktır.

Nietzsche'nin kafasındaki filozof tipi dans edip, şarkı söylemektedir. Bol bol gülerek hatta kahkahayla gülerek yaşamı coşkulu bir şekilde onaylar.
Nietzsche'ye göre, sanatçı ve felsefeciyi büyük yapan ortak değerleri; yaratmaktır. Filozof yeni değerler yaratır. "Yeni gürültüleri bulanların çevresinde değil: yeni değerleri bulanların çevresinde döner dünya; işitilmez onun dönüşü."[81] İnsan, felsefe sayesinde nihilizme düşmekten kurtulur.[82]

---

[79] Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, s. 80.
[80] Friedrich Nietzsche, *Yunanlıların Trajik Çağında Felsefe*, (Çev. Gürsel Aytaç), Say Yayınları, İstanbul 2015, s. 69.
[81] Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, s. 129.
[82] Friedrich Nietzsche, *Güç İstenci,* s. 615.

Hayatı inkâr eden, yaşamın değerini düşüren ne varsa, sanat onların karşısında durur. "Hayatı inkar etme istencinin tek karşı gücü olarak sanat, eşi olmayan anti-Hıristiyan, anti-Budist, antinihilist olanlar olarak sanat."[83] Sanatçı, yeni yaşama imkânları sunar ve anlam yaratır. Varlık çemberini Dionysoscu bir coşkuyla onaylar.

Nietzsche için bu dünya, sürekli olarak yaratılan bir sanat eseri gibidir. Ona göre sanat, son derece karmaşık olan yaşamın sorunlarının basitleştirilmiş hallerini bize sunar. Bu sayede anlaşılabilirlik ve üstesinden gelinebilirlik açısından yaşamı olumlayıcıdır.

3.6.Nietzsche'de Duygu

Nietzsche'ye göre insan, ölene dek tamamlanmış sayılmaz; sürekli gelişebilir. İnsan içgüdüleriyle, duygularıyla ve aklıyla bir bütündür. Nietzsche açısından duygular ve bunların ifadesi önemlidir.

Nietzsche'ye göre, yaşam içerisinde karşılaşılan acılardan kaçmak ya da korkmak doğru değildir. Çünkü ona göre, acılarımız bizi biz yapar ve yaşamın kendisidir. Acı çekmek üstün bir duygudur: "Beni öldürmeyen daha güçlü kılar."[84] Nietzsche'ye göre kişi gelişmek, dünyayı deneyimlemek için acı çekme ihtimalinden kaçmamalıdır.

Nietzsche'ye göre, kendini sevme ve sevgi olumlu üstün duygular arasındadır. Merhamet, kin, hınç, pişmanlık, acıma, öfke, küskünlük, vicdan azabı ise Nietzsche'ye göre olumsuz duygulardır. Olumsuz duygular aynı zamanda birbirlerini tetiklemektedir.[85]

Nietzsche, bedeni küçümsemez çünkü bedeni küçümsemek üstinsana ulaşma sürecinde bir engeldir. Gücün içgüdüsü hayattır. Bedeni küçümsemek yaşam enerjisini ortadan kaldıran bir durumdur. İnsan içgüdülerini kaybettiğinde yozlaşır.[86]

Nietzsche'ye göre heyecan yaratmayan duygulardan, güç istencinde azalışa sebep olacağı için kaçınılmalıdır. Üstinsan güçlüdür ve yaşam gücü istemedir. Bu yüzden Nietzsche, heyecan yaratmayan ve insanın yaşamına dokunmayan duyguların tekdüze

[83] *A.e.,* s. 538.
[84] Friedrich Nietzsche, *Putların Alacakaranlığı*, s. 12.
[85] Friedrich Nietzsche, *İnsanca, Pek İnsanca-1*, s. 69.
[86] Fehmi Baykan, *Nietzsche'nin Felsefesi*, s. 26-27.

yapıda kalmasını kabul etmez. İnsan duygularının etkisi altındadır ancak duygularını yönetmeyi bildiğinde, güç artışına fayda sağlayacaktır.

Acı çekmek, insanı üstinsan olmaya götüren bir duygudur: Acı çekmeden üstinsan olunamaz. Yaşam boyu acılardan kaçmak ya da korkmak doğru bir tutum değildir.

Nietzsche, özgür insanı tanımlarken temele güç ve güç istenci kavramlarını koyar. Özgür insan, kendi istemesine kendisi yön verebilen insandır. Genelin, sürünün ne yaptığıyla ilgilenmez ve başkalarının bu şekilde yapmalısın buyruklarına karşı gelebilir.

Nietzsche'ye göre özgürlük, güçlü olabilmekle mümkündür. İnsan verilen koşulları yıkıp, kendi değerlerini oluşturabilmelidir. Acısını da mutluluğunu da kendi özgürlüğünde yaşayabilmelidir.

Nietzsche'ye göre acılarımıza takılıp yaşamak ya da acılardan korkmak bize bir şey katmaz. Acılarımızı da kendimizi aşmak açısından araç olarak görmeliyiz, korkmak yerine istemeliyiz. Acılarımız da yaşamımızın parçasıdır, kendimiz olmak ve özgün olmak açısından da oldukça önemlidir.

Nietzsche'ye göre, insan her şeyden önce kendini sevmeyi öğrenmelidir. İnsan, bazı zamanlarda mutsuz da olabilir. Umutsuzluğa düşüp, negatif duygular besleyebilir. Duyguları yönlendirmek ve farklı açılardan bakabilmek Nietzsche düşüncesi açısından oldukça önemlidir.

4. TÜRKİYE'DE FELSEFE VE NIETZSCHE FELSEFESİ YANSIMALARI

4.1.Türkiye'de Felsefe

Felsefe, insanın olduğu her yerdedir; dönemin ekonomik ve sosyal şartları içerisinde form kazanmaktadır. Tüm bilimler de felsefenin sormuş olduğu sorulara dayanmaktadır ve temelde ise felsefe vardır. Eğer insanlık felsefe ile ilgilenmeseydi, bugün ulaştığı uygarlık seviyesine de ulaşamayacaktı.

İnsanlar günümüzde günlük yaşamlarını daha kaliteli hale getirmek üzerine düşünüyorlar. Eski zamanların ise neredeyse tek amacı hayatta kalmaktı. Ancak insan sorular sorup, düşünebildiğinin farkına varınca felsefenin de temelini atmış oldu. İnsanlık olduğu sürece felsefe de varlığını sürdürmeye devam edecektir; insanın düşünmekten vazgeçemeyeceği bir gerçektir. Günümüz sorunlarını belirlemek, sorunsallar üretmek, ilgili kavramları irdelemek, çözüm önerileri sunmak felsefeyi her zaman diri tutacaktır.

Türk toplumu içinde felsefe, kurumsal anlamda felsefe Tanzimat'la birlikte ivme kazanmaya başlamıştır.[87]

> Türkiye'de felsefe yabancılar tarafından kurulmuştur. Batı'dan gelen hocalarla üniversitelerin kurulmasıyla Batı'da olduğu gibi felsefe oluşumu gerçekleşmiştir. Batı'da felsefe nasıl yapılıyorsa Türkiye'de de felsefe o şekilde geliştirilmeye çalışılmıştır. Benim kuşağım felsefede ilk kuşaktır. Bizim hocalarımız Avrupa'da yetişmiştir. Bizim kuşakta Avrupa'da yetişen ise sadece benim.[88]

Öyle ki Cumhuriyet'in henüz kurulduğu yıllarında felsefe, üretim için önkoşul olan öğrenme, derleme, değerlendirme aşamasındaydı denilebilir: "Cumhuriyet'in ilk felsefecilerinin Osmanlı'nın son döneminde yetişmiş kişiler olduğu, Cumhuriyet Dönemi'nin felsefesini 1933 Üniversite Reformu'na kadar bunların inşa ettiği bir gerçektir."[89]

---

[87] Mehmet Vural, *Tanzimat'tan Günümüze Türkiye'de Felsefe*, Elis Yayınları, Ankara 2019, s. 15.
[88] İsmail Tunalı'dan aktaran Mehmet Vural: *A.e.,* s. 15.
[89] *A.e.,* s. 48.

Tüm bu gelişim sürecine rağmen günümüzde hala felsefecilere ve felsefeye karşı olumsuz eleştiriler, önyargılar olduğunu söyleyebiliriz; fakat yine de felsefe -diyebiliriz ki- ülkemizde hızla ivmelenerek gelişmektedir. Türkiye'de felsefenin gelişme sürecinde, Cumhuriyet Dönemi'nde dergilerin yeri de oldukça önemlidir. Daha ilk yıllarından itibaren Cumhuriyet döneminde çok ve çeşitli dergiler de çıkarılmaktadır.[90] Dergilere oranla bakıldığında ise felsefe derneği sayısı daha azdır[91]

İnsanlar düşünen varlıklar olduklarına göre, felsefe insanların olduğu her yerdedir ve olmaya da devam edecektir. Her düşünür yaşadığı çağın ürünüdür. Cumhuriyet Dönemi Türk Düşüncesi de siyasi ve sosyal ortamın etkisi altında şekillenmiştir. "Felsefe, belki de diğer bütün bilgi dallarından farklı olarak, kendisini var ederken tarihine dayanmak ve oradan kuvvet ve ilham alarak oluşmak durumundadır. Zira felsefe tarihinde çözümler değil problemler ebedidir."[92] Cumhuriyet dönemi düşünce hayatında görülen felsefi akımların kökü Osmanlı'nın son dönemine kadar dayanmaktadır. Batılılaşma ile birlikte fikir hayatımızda birçok yeni düşünce görülmektedir.

Türkiye'deki felsefe hareketlerinin ise iki kanaldan ilerlediklerini söyleyebiliriz: Materyalizm ve idealizm. Materyalizm, manevi her tür tözü (ruh, Tanrı, vb.) reddederken aslî varlığın madde olduğunu iddia etmektedir.[93] Materyalizm Türk düşüncesine başlangıçta, doğrudan değil de dolaylı bir şekilde girmiştir: "Felsefi bir akım olarak tanınmadan önce edebiyatın içinde bir tavır alış şeklinde ilk etkilerini göstermiştir."[94] Buna karşın idealizm ise fiziki dünyanın şüpheli olduğunu buna karşın kesinliğin zihinde bulunduğunu iddia etmektedir.[95] Felsefi idealizmin Türkiye'deki en önemli temsilcilerinden biri Mehmet İzzet'tir.

> Hilmi Ziya Ülken, Mehmet İzzet'in milliyetçilik anlayışında pek çok ilki gerçekleştirdiği kanaatindedir: "felsefi manada idealist milliyetçilik, idealist değercilik, ondan önce yoktu. İzzet kendinden öncekilerin koydukları problemlerin yolu üzerinde yürüyerek, onların yarıda

[90] *A.e.,* s. 71.
[91] "Bunlardan, Türk Felsefe Cemiyeti (1927, 1932, 1943), Türk Felsefe Derneği (1949-1954), Türkiye Felsefe Kurumu (1974) ve Türk Felsefe Derneği (1987) öne çıkan derneklerdir." *A.e*., s. 75.
[92] Levent Bayraktar, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Felsefe,* Aktif Düşünce Yayınları, Ankara 2016, s. 12.
[93] Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü,* s. 295.
[94] Levent Bayraktar, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Felsefe*, s. 18.
[95] Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü,* s. 227.

> bıraktıkları cevapları tamamlayarak, fikir hayatımızda yeni bir merhale oldu. Bu merhalenin en büyük değeri de, ondan öncekilerin siyasi tefekkür ve içtimai reform sahasında yaptıklarını, asıl fikir ve felsefe sahasına nakletmesi" (Ülken 1955: 135) olmuştur.[96]

Türkiye'de elbette sadece bu iki felsefe akımı değil, başka düşünce hareketleri de olmuştur. Fakat genel olarak konuşmamız gerekirse şunu söyleyebiliriz ki felsefe yapmak sadece profesyonel felsefecilerin işi değildir. Felsefe, toplumun düşünce biçimlerine de yayılır. Kendini geliştirip, dünyaya farklı pencerelerden bakmak isteyen herkes felsefeyle ilgilenebilir. İnsanlık olduğu sürece farklı düşünceler de olacaktır. Türklerde felsefi düşünceyi irdelerken her dönemin siyasi, toplumsal, ekonomik koşullarını da göz önünde bulundurmak oldukça önemlidir. Düşünürün içinde bulunduğu ortam ve yaşam şekli düşünce yapısını şekillendirmektedir. Her insanın kendini geliştirebilmesi, düşüncelerini ifade edebilmesi için öncelikle özgür olması gerekmektedir. Felsefe şüphesiz ki özgürlük ortamında gelişebilir.

Geçmiş düşünürlerimizi okuyup anlayabilirsek, onların fikirlerini kavrayabilirsek ancak o zaman felsefi düşünceler üzerine yeni ve gelişmemiz için önemli düşünceler üretebiliriz. Düşünceler kökten dinci baskılar ile de bir toplumda kısıtlanabilmektedir. Örneğin Antik Yunan'a bakacak olursak, Sokrates tanrılara inanmadığı ve saygısız davrandığı iddiasıyla, gençleri yanlış yola sürüklediği düşünüldüğü için idama mahkûm edilmişti; Galilei Galileo, astronomi ile ilgili düşüncelerinden sonra Katolik kilisesi tarafından hapse atılmıştı. Düşüncenin gelişimine sekte vurulmasına dair örneklerin çoğaltılabileceği gibi, felsefenin gelişebilmesi için toplumda özgürlük ortamının bulunması gerektiği de bir gerçektir.

Toplumumuzda yüzyıllardır felsefeye dair ön yargılar ve olumsuz düşünceler bulunmaktadır. Bu sadece bizim toplumumuz için değil belki de her toplumda bulunabilecek felsefeye karşı olumsuz tavrın sebebi nedir? Çünkü halkın bakış açısına göre felsefe çoğu zaman soyut, anlaşılmaz ve metafizik konularla ilgilenmektedir. Çoğu insan da bunun insanlığa pratik bir faydasının olmayacağını düşünmektedirler. Yeri geldiğinde de felsefeyi din karşıtı olarak görmektedirler.

Felsefe içinde bulunduğumuz sorunları tespit edebilecek, çözüm önerileri getirebilecek bir disiplindir. Felsefe, topluma yol gösterir. Felsefe özgür bir düşünce

[96] Levent Bayraktar, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Felsefe*, s. 54.

yapısını zorunlu kılar ve insanı sorgulamaya götürür. Kendi kendine yetebilen, kendi kararlarını alabilen, birey olabilen insanları topluma kazandırmak açısından felsefe oldukça önemlidir.

4.2.Nietzsche Felsefesi Yansımaları

İlk çevirilerle birlikte karşımıza çıkan felsefi düşünce tarzları, Türkiye'nin felsefe yolundaki ilk adımlarına temel oluşturmuştur. Kurulan okullar ve yurtdışına gönderilen öğrencilerle birlikte yabancı kaynaklar görülmüştür. Az da olsa felsefeyle ilgilenilmeye başlanmıştır. Tercüme problemi genel bir problemdir. Nietzsche'nin farklı aktarılması, onun kendine has üstü kapalı aforizma tarzındaki söylemlerinin anlaşılamamasına, doğru aktarılamamasına sebebiyet verebilir. Nietzsche'yi okumak kadar doğru anlayabilmek ve doğru aktarabilmek de önemlidir. Karl Jaspers bu konuyla ilgili şunları söylemektedir:

> Nietzsche'yi doğru anlamak için, yazılarının bizi götürmek istediği şeyin tam tersine ihtiyaç duymaktayız: Kesin iddiaların son doğruluk olarak kabul edilmesi değil, aksine sormaya devam ettiğimiz, başka ve karşıt şeyler duyduğumuz ve olabilirliklerin gerilimini muhafaza ettiğimiz uzun bir nefestir bizi ona götüren.[97]

Türkiye tarihinde Nietzsche'nin ve Nietzsche düşüncelerine yakın filozofları tartışmanın son derece zor olduğu görülmektedir. Felsefe özgürce yapılan bir eylemdir. Özgürlük durumu olmaması halinde felsefeden söz etmek oldukça güçtür. Neden açıkça sorgulayamıyoruz? Neden özgürce düşünemiyoruz? Nietzsche'nin yaşadığı çağda da onun felsefesi, düşünceleri çok az ilgi görmüştür. Nietzsche'nin yaşadığı döneme ait birinin, onun felsefi dehasından yararlanma şansı çok az olmuştur.

> Bu kitap insanların en azına aittir. Henüz hiçbiri yaşamıyordur belki onların. Belki de "Zerdüştümü anlayan onlar olacak: Nasıl karıştırabilirdim ki kendimi, daha bugünden işitilecek kulaklar bulanlarla? –Ancak öbür gün benimdir. Değil mi ki bazıları gömüldükten sonra doğar.[98]

Nietzsche yazdıklarının hemen ve herkesi etkilemesini beklememektedir. Çok az insanın kendisini anlayabileceğini düşünmüştür.

---

[97] Karl Jaspers, *Nietzsche Nasıl Felsefe Yapıyordu?,* (Çev. Murat Batmankaya), Alfa Yayınları, İstanbul 2013, s. 19.
[98] Friedrich Nietzsche, *Deccal-Hıristiyanlığa Lanet*, s. 7.

Nietzsche geçmişteki kızgınlıklarımızı, pişmanlıklarımızı, üzüntülerimizi kabullenmemizi ve bizi bu düşüncelerden kurtarıp geleceğe bakmamızı istemektedir. Geçmişi kabullenmenin yollarından biri de yüzleşmek ve ders çıkarmaktan geçmektedir. Nietzsche'ye göre hatalarımız bizi biz yapıyor ve hiç hata yapmayan yaşamış sayılmıyor. Bunun için de geçmişe kızmayı bırakmak ve üstesinden gelmek ancak nihilizmden kurtulmakla mümkündür. Ona göre, hayata yeni anlamlar yükleyip, değişip dönüşerek geçmişteki pişmanlıkların üstesinden gelinebilir.

> Tehlikeli olana meylimiz, yaşama olan meylimizin en değerli ve vazgeçilmez parçasıdır. Yaşamın hazzına ermenin sırrı, öncelikle onun tehlikesine ermektir. Nietzsche, tehlikeli olanın peşinde, aslında gerçek bir yaşamın izini de sürmektedir. Gerçek yaşam, bazen Torino'da bir sokakta, bazen Alpler'de bir evde, bazense bir nehrin kıyısındadır.[99]

Nietzsche'ye göre kendi ışığımızı ancak kendimiz bulabiliriz. Nietzsche'nin tüm çabası kendi ışığımızı yine içimizdeki kendimize ait güçle yaktırabilmektir. "Tanrı öldü" diye seslenirken, aslında çok daha güçlü bir şekilde var etmemizi istemektedir. Aslında onun karanlığı kendi aydınlığımızı bulabilmemiz için uzaklardan gelen güçlü bir çağrıdır.

Nietzsche'nin yaşadığı dönemde, söyledikleri çok fazla kişinin ilgisini çekmemiştir. Söylediklerini anlayabilen insanlar yok diye de çizdiği yolda ilerlemekten vazgeçmez. Nietzsche, insanı birleştiren ve aynı yolda yürümeye mecbur kılan her şeye düşmandır. Hiçbir yola bağlı kalmamamızı, kendi yolumuzu kendimiz bulmamızı ister. Nietzsche kendimize ait kanatlarımızın olmasını ister. Bu kanatlarla sınırları aşıp yükselebildiğimiz ve özgürce uçabildiğimiz kendimizi, özümüzü keşfetmemizi ister.

> Ölümlere, hastalıklara, çarpışmalara, savrulmalara, reddedilişlere, kırılmalara, tuhaflıklara, aşırılıklara, baş ağrılarına, mide sancılarına ya da coşkuya, müziğe, dansa, aşka, yaratma tutkusuna ve yok etme arzusuna; ve tüm bunları içinde barındıran yaşama/kendi yaşamına yüz çevirme: Her şeye rağmen; Yazgını Sev![100]

Nietzsche doğru anlaşılıyor mu? Bilgi eksikliği, önyargılar, farklı dillere çevrilirken yapılan hatalar ve eksiklikler Nietzsche'yi yanlış anlamaya hatta hiç anlamamaya sebep olabilir. Nietzsche'nin tek arzusu tüm yollardan sıyrılıp kendi yolumuzu çizmemizdir. Bu yolda ilerlerken endişeye kapılıp vazgeçmek onun öğretisine terstir.

---

[99] Hamza Celaleddin, *Nietzsche'nin Altı Günü,* Edebi Şeyler Yayınevi, İstanbul 2019, s. 60.
[100] Hamza Celaleddin, *Nietzsche'nin Altı Günü,* s. 65.

Ona göre asıl olan; şu an bilmekte, inanmakta olduklarımız değil; derinlere indikçe bulacağımız, bir başkasından duymadan, bir başkasından görmeden sadece kendi var ettiğimizdir.

> Bir gün olur da zor durumda kalan bir arkadaşınıza destek olmak için birkaç çift laf etmeniz gerekirse "Kaderini sev" deyin ona ve hemen peşinden eklemeyi de unutmayın: "Ancak içinde ayağa kalkmak olan, içinde iyi kötü her şeyi deneyimlemek olan ve her gün çok daha güçlü bir şekilde yol almak olan kaderi seç ve onu sev dostum. Böyle bir kaderi sev çünkü aslında hayatın bu…"[101]

Nietzsche, yaşamımızı iyisiyle ve kötüsüyle bir bütün olarak olumlamamızı ister. Nietzsche, mevcut insandan tatminsizlik duymuştur ve üstinsanı kurgulamıştır, üstinsana ulaşmak için çabalamamızı ister. Üstinsan, güç istencinin aşma ve alt etme isteğinin bir sonucudur. Üstinsan Nietzsche'nin geleceğe taşımış olduğu bir umududur.

> Felsefi düşünce tarihinde insan, Nietzsche ile bir düşünürün ana araştırma problemi ve hareket noktası oluyor; diğer bütün problemler insana göre, yaşayan insana göre, hayatla doğrudan doğruya olan ilgileri bakımından kavranmaya ve değerlendirilmeye çalışılıyor.[102]

Nietzsche'ye göre yaşamın olduğu yerde güç istenci de olacaktır: Gerçek güç yapabilecekken yapmamaktır. Yaşıyorum demek kolaydır ancak gerçekten yaşayabilmek zordur. Yürümek ve güçlü olmak zordur. Zaten Nietzsche'nin istediği de zor olanı seçmemizdir. Önce kendimizi sevmeliyiz. Kendi varoluşumuzun farkında olmalıyız. Önce kendimizi bulmalıyız. İçimizdekini tam olarak tanıyabilmek için yaratmamızı ister. Yaratmak özgürleştirir. Yaratmak demek öldürmek ya da yıkmak demek değildir, sevgiyi inşa etmek için yaratmak bir araçtır.

Nietzsche felsefesini günümüzde de kendimize uygulayabiliriz. Acılarımıza maruz kalmaktan kaçmadan, korkmadan ve acılarımızla birlikte yaşamayı öğrenebiliriz. Acılarımız pişme sürecinin kendisidir. Acıların bizi güçlendirmek için bir yaşanma sebepleri vardır. Nietzsche için acı, bir şeyi öğrenme sürecindeki olmazsa olmazdır. Yaşadığı acılar onu bilgeleştirmiştir. Acı insanı öldürmüyorsa, bilgeleştirecektir. Aslında acılar da acı değildir; onlara acı diye değer yükleyen yine insanın kendisidir.

---

[101] Taner Şanlıoğlu, *Nietzsche-Kaderini Sev Çünkü Aslında Hayatın Bu*, Destek Yayınları, İstanbul 2020, s. 103.

[102] İoanna Kuçuradi, *Nietzsche ve İnsan*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2016, s. 1.

Nietzsche'ye göre, acı dolu bir hayatı geride bırakarak onunla dans edebilmek için savaş verebiliriz. Bu savaş iyinin ve kötünün çok ötesindedir. Sonunda bizi üst insana ulaştıracak olan da yine bu yolda verilecek olan zorlu savaştır: "Bu hayat mıydı? Öyleyse, bir kez daha istiyorum."[103]

Nietzsche'ye göre gürültü ve kalabalığın olduğu yerde görüp duyduğunu zanneden insanlar vardır. Nietzsche görünenlerden şikâyetçidir. Gürültü ve kalabalığı bu yüzden sevmez. "İşte gülüyorlar; beni anlamıyorlar; bu kulakların işitebileceği ses değilim."[104] İyi ve kötü denilen değerleri insan yaratmıştır ve yine ortadan kaldıracak olan da insandır.

Nietzsche felsefesini kendine yol edinmek isteyen insan, kendi doğrularını ve yanlışlarını yine kendisi belirler; bunun sonucunda da kendi yargıçlığını üstlenir. Hiçbir şeye bağlı kalmamak için önce her şeyi yıkmak gerekir. Nietzsche felsefesine göre kişi kendi özgün yolundan gider ve kendi ışığını kendisi bulur.

[103] Friedrich Nietzsche, Hayat Dediğin Nedir Ki? Aforizmalar, (Çev. Erkan Aslan), Zeplin Yayınları, İstanbul 2019, s. 13.
[104] *A.e.,* s. 55.

5. SONUÇ

Bu çalışmada gösterilmeye çalışılan, Nietzsche'nin bütün felsefi etkinliğinin aslında bir karşı çıkışla başlaması durumudur. Nietzsche bütün insanın ve yaşamın değerini azalttığını düşündüğü mevcut değerlere karşı çıkmıştır. Karşı çıkmıştır ve değerleri yeniden değerlendirmiştir. Yeni değerler yaratmak için yıkmıştır. Ona göre felsefe yapmak demek yaratmak demektir. Kendi yarattığımız değerlerle, kendi özgün yaşamımızı kurmamızı ister. Önemli olan eleştirmek ve sorgulamaktır, sürünün peşinden gitmemektir.

Nietzsche, Tanrı dâhil bütün her şeyi -eğer insanın yaşamını geliştirmiyorsa- sorgulamıştır. İnsanların nedenlerini bilmeden inandıklarını, nedenler göstererek yıkmıştır. Üstinsan Nietzsche'nin görmek istediği, inanmak istediği dünyanın temel unsurudur. Üstinsan düşüncesi, insanın yaşama sıkı sıkıya tutunması adına son derece motive edici bir yol göstericidir. Nietzsche kendi yolumuzdan gitmemizi, kendimiz olmamızı, kendi doğrularımızı ve yaşamımızı yaratmamızı ister. Ona göre yaşam içinde sadece sevinç değil acı da barındırabilir. Acılarımızı da sonsuz kere isteyebilmeliyiz, yazgımızı sevmeliyiz.

Nietzsche Torino'da bir atı kırbaçlanırken gördüğünde çıldırıyor. Kendi acısını değil de dilsiz bir acıyı görüyor ve o acıyı kendi acısına yeğ kılıyor. Kendi acımız dışında, başkalarının da acılarını duyabildiğimizde hayatın anlamı ya da anlamsızlığı olarak nitelendirdiklerimiz yeni bir anlam kazanıyor.

İnsanın olduğu her yerde felsefe de vardır ve olmaya da devam edecektir. Felsefe çağın toplumsal, ekonomik koşullarına göre biçim kazanmaktadır. Bir filozofu anlayabilmek için de onun yaşadığı dönemin koşullarını göz önünde bulundurmak oldukça önemlidir. Geçmişteki bir olayı ya da kişiyi günümüz şartları doğrultusunda değerlendirmek doğru olmaz. Geçtiğimiz 2020 yılında birçok değişimi de beraberinde gördük ve görmeye de devam ediyoruz. İslam dinince en kutsal şehir kabul edilen Mekke daha önce insan seliyken, bomboş kaldı. Kültürümüz gereği büyüklerimizin elini öpmek, sarılmak saygı ve sevgi göstergesiyken bir anda içinde bulunduğumuz salgın hastalık sebebiyle insanlar birbirlerinden kaçar oldu ve temastan mümkün olduğunca kaçınıldı, dini bayram ziyaretleri yapılmadı. Aylardır ailemize

sarılamıyoruz, artık tam tersi oldu; temas halinde olmamak saygı anlamına geldi. Aslında Nietzsche'nin bahsettiğine bu durum örnek gösterilebilir. Değer yargıları değişebilir, dönüşebilir. Sonsuza kadar tek bir ahlaki doğru kabul edilemez. Nietzsche'nin isteği tüm yollardan sıyrılıp, kendi yolumuzu bulmamız ve asla pes etmememizdir. Çünkü kendi ışığımızı yine kendimizden başkası bulamaz.

KAYNAKÇA

ARMSTRONG, John: *Nietzsche'den Hayat Dersleri***,** Çev. Azade Aslan, Sel Yayıncılık, İstanbul 2019.

AKTAŞ, A. Onur: *Nietzsche ve Dil*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017.

BAYKAN, Fehmi: *Nietzsche'nin Felsefesi,* Bilgesu Yayıncılık, Ankara 2008.

BAYRAKTAR, Levent: *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Felsefe,* Aktif Düşünce Yayınları, Ankara 2016.

CELALEDDİN, Hamza: *Nietzsche'nin Altı Günü,* Edebi Şeyler Yayınları, İstanbul 2019.

CEVİZCİ, Ahmet: *Felsefe Sözlüğü,* Say Yayınları, İstanbul 2014.

COŞAR, Metin: *Nietzsche Kavramada Yeni Bir Yol,* ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2019.

HADOT, Pierre: *İlkçağ Felsefesi Nedir?,* Çev. Muna Cedden, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2017.

HADOT, Pierre: *Yaşam İçin Felsefe,* Çev. Kağan Kahveci, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2011.

JASPERS, Karl: *Nietzsche Nasıl Felsefe Yapıyordu?,* Çev. Murat Batmankaya, Alfa Yayınları, İstanbul 2013.

KOLÇAK, Olcay: *Friedrich Nietzsche,* Kastaş Yayınevi, İstanbul 2017.

KUÇURADİ, İoanna: *Nietzsche ve İnsan,* Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2016.

NIETZSCHE, Friedrich: *Aforizmalar,* Çev. Orhan Düz, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2015.

NIETZSCHE, Friedrich: *Ahlakın Soykütüğü Üstüne,* Çev. Ahmet İnam, Say Yayınları, İstanbul 2017.

NIETZSCHE, Friedrich: *Böyle Söyledi Zerdüşt,* Çev. Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016.

NIETZSCHE, Friedrich: *Deccal-Hıristiyanlığa Lanet,* Çev. Ayça Kaya, Say Yayınları, İstanbul 2017.

NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce Homo,* Çev. Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019.

NIETZSCHE, Friedrich: *Eğitici Olarak Schopenhauer,* Çev. Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

NIETZSCHE, Friedrich: *Gezgin ve Gölgesi İnsanca, Pek İnsanca 2,* Çev. Mustafa Tüzel, İthaki Yayınları, İstanbul 2005.

NIETZSCHE, Friedrich: *Güç İstenci,* Çev. Nilüfer Epçeli, Say Yayınları, İstanbul 2017.

NIETZSCHE, Friedrich: *Hayat Dediğin Nedir Ki? Aforizmalar,* Çev. Erkan Aslan, Zeplin Yayınları, İstanbul 2019.

NIETZSCHE, *Friedrich: İnsanca Pek İnsanca-1,* Çev. Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

NIETZSCHE, Friedrich: *İyinin ve Kötünün Ötesinde,* Çev. Elif Yıldırım, Oda Yayınları, İstanbul 2019.

NIETZSCHE, Friedrich: *Putların Alacakaranlığı,* Çev. İsmet Zeki Eyuboğlu, Say Yayınları, İstanbul 2014.

NIETZSCHE, Friedrich: *Tan Kızıllığı,* Çev. Özden Saatçi, Say Yayınları, İstanbul 2017.

NIETZSCHE, Friedrich: *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası,* Çev. Mustafa Tüzel, İthaki Yayınları, İstanbul 2006.

NIETZSCHE, Friedrich: *Tragedyanın Doğuşu,* Çev. Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

NIETZSCHE, Friedrich: *Wagner Olayı Nietzsche Wagner'e Karşı,* Çev. M. Osman Toklu, Say Yayınları, İstanbul 2012.

NIETZSCHE, Friedrich: *Yunanlıların Trajik Çağında Felsefe,* Çev. Gürsel Aytaç, Say Yayınları, İstanbul 2015.

ŞANLIOĞLU, Taner: *Nietzsche-Kaderini Sev Çünkü Aslında Hayatın Bu,* Destek Yayınları, İstanbul 2020.

ÜZÜMCÜOĞLU, Ahmet: *Nietzsche,* Parola Yayınları, İstanbul 2019.

VURAL, Mehmet: *Tanzimat'tan Günümüze Türkiye'de Felsefe*, Elis Yayınları, Ankara 2019.

YOUNG, Julian: *Nietzsche,* Çev. Bülent O. Doğan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	**Yasemin KINIKLIOĞLU**
Doğum Yeri	**Ankara**
Doğum Tarihi	**10.03.1997**

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	**Çankırı Karatekin Üniversitesi**
Fakülte	**Edebiyat Fakültesi**
Bölüm	**Felsefe**

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	**yasemnk06@gmail.com**